

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO MAGISTRO PROGRAMA

EGLĖ KUMŽAITĖ
II kurso studentė

**ES PROGRAMOS „KULTŪRA 2000“ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE:
VEIKSMINGUMO ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: doc.dr. R.Vilpišauskas

Vilnius, 2008

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
(data) (parašas) (v., pavardė)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
.....
(data)
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v. pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos

nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ:

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje: veiksmingumo analizė“ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nedaro nuorodų į kitus darbus, jeigu jie nėra nurodyti darbe;
4. Pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Eglė Kumžaitė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kumžaitė E. ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje: veiksmingumo analizė: Europos viešojo administravimo specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas R.Vilpišauskas. – V., 2008. – 62 p.

Reikšminiai žodžiai: ES kultūros politika, veiksmingumas, programos įgyvendinimas, tikslai, įgyvendinimo priemonės, finansavimas, nacionalinė parama, kultūros operatoriai.

Šiame darbe tiriamas Europos Sąjungos kultūros rėmimo programos „Kultūra 2000“ veiksmingumas (tikslų pasiekimo laipsnis) Lietuvoje. Pateikiama ES kultūros politikos ir istorijos apžvalga, pristatoma programa „Kultūra 2000“, jos įgyvendinimo priemonės. Veiksmingumas tiriamas remiantis P. A. Sabatier ir D. Mazmanian sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygomis. Nagrinėjami programos tikslai, atliekama programoje dalyvavusių Lietuvos organizatorių ir bendraorganizatorių apklausa tikslų pasiekimo laipsniui įvertinti ir Lietuvos kultūros operatorių apklausa įgyvendinimo priemonių tinkamumui nustatyti. Analizuojamos paramos kultūrai galimybės Lietuvoje: valstybinė paramos kultūrai sistema, įstatymai, reglamentuojantys paramos ir labdaros teikimą.

Turinys

Santrumpų sąrašas.....	6
Įvadas	7
1. ES kultūros politikos apžvalga	11
2. ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės	14
3. Sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygos: teoriniai modeliai.....	19
4. ES programos „Kultūra 2000“ veiksmingumo vertinimas	23
4.1. Programos tikslų vertinimas	23
4.2. Programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonių analizė: kultūros operatorių apklausa	28
4.3. Ekonominių, politinių sąlygų vertinimas: nacionalinės kultūros sektoriaus paramos galimybės Lietuvoje	34
4.3.1. Valstybinė parama	34
4.3.2. Privataus sektoriaus parama.....	39
4.3.3. Išvados	43
5. ECOTEC antras išorinis tarpinis programos „Kultūra 2000“ vertinimas.....	44
5.1. Vertinimo apžvalga	44
5.2. ECOTEC vertinimo palyginimas su šiuo tyrimu	47
Išvados ir rekomendacijos.....	49
Literatūros ir šaltinių sąrašas	52
PRIEDAS NR. 1. Tyrimo anketa „ES programos „Kultūra 2000“ tikslų pasiekimo laipsnis“	57
PRIEDAS NR. 2 Tyrimo anketa „ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės“	58
Summary	60

Santrumpų sąrašas

- CRE valstybės – Centrinės ir Rytų Europos valstybės
- EEE valstybės – Europos ekonominės erdvės valstybės
- EK – Europos Komisija
- EP – Europos Parlamentas
- ES – Europos Sąjunga
- EKPC – Europos kultūros programų centras
- KKT – Kultūros kontaktiniai taškai
- KM – Kultūros ministerija
- KRF – Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondas
- KS RF – Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondas
- LR – Lietuvos Respublika
- NVO – Nevyriausybinės organizacijos
- SR TF – Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
- TKPC – Tarptautinių kultūros programų centras

Įvadas

Dėmesys kultūrai Europos Sąjungoje (toliau – ES) nuolatos auga. Kultūros rėmimo programos, skatinančios tarptautinį bendradarbiavimą kultūros srityje, labai svarbios gyventojų savimonei kelti, įvairių šalių kultūroms išsaugoti ir populiarinti kitose valstybėse, jos prisideda prie ekonomikos lygio valstybėje kėlimo. Dėl to kultūros sfera ne mažiau verta dėmesio ir tyrinėjimo kaip ir kitos šalies gyvenimo sritys.

Darbo tikslas – įvertinti ES programos „Kultūra 2000“, vienintelės orientuotos išskirtinai į tarpvalstybinį kultūros operatorių bendradarbiavimą, veiksmingumą (tikslų įgyvendinimo laipsnį) Lietuvoje, rasti neveiksmingumo pagrindines priežastis ir pateikti jų sprendimo būdus. Darbe siūlomi sprendimai kelti „Kultūra 2000“ tęsiančių programų įgyvendinimo veiksmingumą Lietuvoje prisideda prie paramos kultūrai galimybių didinimo ir šios srities plėtros.

Remdamasi Tarptautinių kultūros programų centro (toliau – TKPC) tinklalapyje pateikiama informacija darau **prielaidą**, kad programos įgyvendinimas Lietuvoje – neveiksmingas, t.y. kad pasiekti ne visi programoje numatyti tikslai. TKPC, vertindamas Lietuvos dalyvavimą programoje 2000-2004 m., teigia, kad įgyvendinant programą iškilo keletas problemų tiek pačioje Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje¹.

Viena vertus, pati Lietuva nebuvo pasirengusi aktyviai prisidėti prie tarptautinės kultūrinės veiklos. Trūko „kultūros operatorių, turinčių dalykinių ryšių už Lietuvos ribų ir pasirengusių tarptautiniam bendradarbiavimui lygiaverčiais pagrindais įgyvendinant stambius projektus“². Taip pat nepakako profesionalių kultūros vadybininkų ir administratorių, gebančių „kurti ir įgyvendinti didelio biudžeto tarptautinius projektus“³ ir galinčių laisvai kalbėti užsienio kalbomis. Kalbų problema, kaip rašoma tinklalapyje, ypač aktuali regionuose.

Kita vertus, programos įgyvendinimą apsunkino ir biurokratija Europos Sąjungoje. Europos Komisija kelė per aukštus finansinius reikalavimus Lietuvos kultūros organizacijoms, kurios ekonomiškai vis dar tebėra silpnos. Be to, ypatingai daug sunkumų sukūrė „labai ilgas Europos Komisijos sprendimų priėmimo laikas: nuo paraiškos įteikimo iki sutarties pasirašymo (taigi ir lėšų projekto vykdymui pervedimo) dažnai praeina 9 – 11 mėn. Tai apsunkina ir veiklos, ir finansinių įsipareigojimų planavimą“⁴.

¹ Tarptautinių kultūros programų centras, *Lietuvos dalyvavimas ES programoje „Kultūra 2000“ 2004 metais*. <<http://www.durys.org/pvz2004.htm>> [Žiūrėta 2005 11 29];

² Ten pat;

³ Ten pat;

⁴ Ten pat;

Programos „Kultūra 2000“ veiksmingumas jau buvo tirtas Europos Komisijos samdytų nepriklausomų „Ecotec Research and Consulting Limited“ (toliau – ECOTEC) ekspertų 2002 m. ir 2005 m. Vienas ECOTEC tyrimo tikslų toks pats kaip ir šio darbo – įvertinti programos „Kultūra 2000“ veiksmingumą, rasti pagrindinius jį ribojančius veiksnius ir pateikti rekomendacijas jam didinti. Antrojo išorinio tarpinio programos vertinimo rezultatai ir išvados dviprasmiški⁵. Patys tyrėjai tikslus vertina kaip pasiektus, nors ir nedideliu mastu, kadangi atlikus įgyvendintų projektų tyrimą paaiškėjo, kad veikla atitiko tikslus. Tačiau apklausti kultūros operatoriai, kultūros kontaktiniai taškai (ang. *Cultural Contact Points*, toliau – KKT), Valdymo komiteto (ang. *Management Committee*) nariai, kultūros ekspertai, projektų vadovai nesutaria dėl programos tikslų pasiekimo masto, o kai kuriuos tikslus vertina kaip neaiškius ar nesvarbius.

Šis darbas papildo ECOTEC tyrimą, kadangi atliekama išsamesnė programos veiksmingumo analizė. Pirma, šis tyrimas remiasi plačiai ir dažnai taikomu teoriniu P. A. Sabatier ir D. Mazmanian sėkmingo politikos įgyvendinimo modeliu. Antra, šio tyrimo metu buvo apklausti ne tik programoje dalyvavę ir EK finansavimą gavę kultūros operatoriai, bet ir programa besidomintys, tačiau neturintys galimybių joje dalyvauti, organizatoriai. Būtent šių respondentų nuomonė leido išsamiau iširti programos trūkumus. Trečia, šis darbas tiria Lietuvos atvejį, šalia bendro pobūdžio programos trūkumų iškelia tik Lietuvai būdingas problemas ir pateikia rekomendacijas, kaip pagerinti Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje. Taigi šis tyrimas remiasi išsamesne analize, tinkamesne priežastine teorija, pateikia naujų duomenų.

Taigi šio **tyrimo objektas** – Europos Sąjungos programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo Lietuvoje veiksmingumas. Veiksmingumas darbe suvokiamas kaip „išankstinių lūkesčių pateisinimas arba iškeltų tikslų įgyvendinimo laipsnis“⁶.

Darbo hipotezė – ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje buvo neveiksmingas dėl nevykusiai suformuluotų tikslų, netinkamai pasirinktų įgyvendinimo priemonių, interesų grupių ir valdžios paramos Lietuvoje trūkumo bei prastų ekonominių sąlygų šalyje.

Tyrimo problema – ES programa „Kultūra 2000“ Lietuvoje įgyvendinama neveiksmingai.

⁵ Patricia Llopis-Navarro, Andrew McCoshan, Steven Murray ir Simon Ray, *Second External Interim Evaluation of the Culture 2000 Framework Programme – Invitation to Tender No. DG EAC 31/04*. 2006, 103.

<http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/evaluation/performed_en.html> [Žiūrėta 2007 03 13];

⁶ Ramūnas Vilpišauskas ir Vitalis Nakrošis, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*. Vilnius: Eugrimas, 2003, 18;

Uždaviniai:

1. nustatyti, ar pasiekti programos „Kultūra 2000“ tikslai Lietuvoje;
2. nustatyti nesėkmingo programos įgyvendinimo Lietuvoje veiksniai;
3. pateikti siūlymus „Kultūra 2000“ tęsiančių programų veiksmingumui Lietuvoje didinti.

Tiriamieji klausimai:

1. Ar pasiekti programos „Kultūra 2000“ tikslai Lietuvoje?
2. Kokie nesėkmingo programos įgyvendinimo Lietuvoje veiksniai?
3. Kokie galimi „Kultūra 2000“ tęsiančių programų veiksmingumo Lietuvoje didinimo būdai?

Priklausomas kintamasis – programos įgyvendinimo veiksmingumas.

Nepriklausomi kintamieji:

1. programos „Kultūra 2000“ tikslų formuluotės;
2. programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės;
3. Lietuvos interesų grupių ir valdžios parama;
4. ekonominės sąlygos Lietuvoje.

Tyrimo būdas – kiekybinis (pirminių ir antrinių šaltinių analizė, apklausa) ir kokybinis (pokalbiai).

Darbo struktūra. Darbas susideda iš penkių dalių. Pirmojoje apžvelgiama ES kultūros politika ir jos istorija. Antrojoje pristatoma programa „Kultūra 2000“, jos įgyvendinimo priemonės. Trečiojoje pateikiamas teorinis analizės pagrindas – sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygos. Darbe vadovaujama dviejų požiūrių – „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“ – sinteze. Pirmasis požiūris vertina nustatytų tikslų vykdymą politikos įgyvendinimo etape. Antrasis tiria išorinių faktorių įtaką politikos įgyvendinimui bei naudos gavėjų pasitenkinimą politikos vykdymu. Analizei pasirinktos P. A. Sabatier ir D. Mazmanian sėkmingo įgyvendinimo sąlygos: numatytų tikslų aiškumas ir nuoseklumas, pasirinktų įgyvendinimo priemonių tinkamumas, interesų grupių ir valstybės institucijų vaidmuo, ekonominės sąlygos šalyje. Šis metodas apjungia požiūrius „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“.

Ketvirtajame skyriuje tiriamas ES programos „Kultūra 2000“ veiksmingumas: programos tikslai, tikslų pasiekimo laipsnis, įgyvendinimo priemonės ir ekonominės sąlygos Lietuvoje (nacionlinės paramos kultūrai galimybės). Penktajame skyriuje apžvelgiama ECOTEC programos veiksmingumo ir įgyvendinimo priemonių analizė ir palyginama su šio darbo rezultatais.

Galiausiai pateikiamos pagrindinės darbo išvados ir rekomendacijos atliktiniams veiksmams tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu, siekiant padidinti Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti “Kultūra 2000“ tęsiančiose programose ir kelti jų veiksmingumą.

Empirinių duomenų šaltiniai. Atliekant tyrimą buvo nagrinėjami oficialūs ES dokumentai ir Lietuvos Respublikos įstatymai, Europos Komisijos Generalinio direktorato švietimui ir kultūrai, TKPC, LR Kultūros ministerijos bei kituose internetiniuose tinklalapiuose teikiama informacija, publikacijos internetinėje spaudoje. Buvo vykdomi asmeniniai pokalbiai ir atliktos apklausos, siekiant iširti programos tikslų pasiekimo laipsnį Lietuvoje ir Lietuvos kultūros operatorių požiūrį į programos įgyvendinimo priemones.

1. ES kultūros politikos apžvalga

Iki Maastrichto sutarties 1992 m. kultūra Europos Bendrijoje buvo atstovaujama tik per pavienes iniciatyvas, o pati Bendrija neturėjo jokios galios kultūros srityje⁷. Maastrichto sutartimi (str. 128, dabar – str. 151) Bendrija išipareigojo prisidėti prie šalių narių kultūrų klestėjimo ir skatinti bendradarbiavimą kultūros srityje tarp šalių narių bei trečiųjų šalių. Pirmoji kultūros programa buvo 1991 m. Kaléidoscope, skirta remti meninius ir kultūrinius renginius, apimančius bent tris šalis nares. 1990 – 1996 m. Europos Komisija vykdė ir keletą bandomųjų projektų vertimo ir knygų propagavimo srityse. 1996 – 1999 m. buvo vykdomos trys programos:

1. Kaléidoscope (1996 – 1999) – skatino meninę ir kultūrinę kūrybą bei europinio masto bendradarbiavimą;
2. Ariane (1997 – 1999) – rėmė knygų ir skaitymo sritį, įskaitant ir vertimą;
3. Raphaël (1997 – 1999) – siekė papildyti šalių narių politikas europinės svarbos kultūrinio paveldo srityje.

Galiausiai buvo nuspręsta įkurti vieną programą, apimančią ir subsidijuojančią visas kultūros sritis – „Kultūra 2000“. Programa buvo numatyta 2000 – 2004 m., o vėliau pratęsta iki 2006 m. Iš viso ji veikė septynerius metus 2000 – 2006 m. Šiuo metu veikia programos tęsa – „Kultūra 2007 – 2013“.

„Kultūra 2000“ ne vienintelė ES programa, remianti kultūrinius projektus. Egzistuoja ir kitos ES programos, orientuotos ne vien į kultūrinę veiklą, bet teikiančios finansavimą ir kultūriniais projektams.

Programa „Veiklus jaunimas“ (2007 – 2013), skirta skatinti jaunimo (13 – 30 m.) veiklą, subsidijuoja ir kultūrinius jaunimo projektus: „Projektus vienija tai, kad tai yra neprofesionalų kultūriniai renginiai, jaunimo prisilietimas prie kultūros patrauklia forma, kur rezultatas nėra svarbu, akcentuojama procesas ir jo metu įgyjama patirtis. Tarpkultūriniai, tarptautiniai patirties ir veiklos mainai – tai galimybė iš arčiau pažvelgti į kitą kultūrą“⁸. Ši programa veikia kaip ankstesnių ES programų jaunimui „Jaunimas Europai“ (1989 – 1999), Europos Savanorių Tarnybos ir „Jaunimas“ (2000 – 2006) tęsa⁹.

⁷ Europos Komisija, „History.“ Briuselis. <http://ec.europa.eu/culture/eac/culture2000/historique/historic_en.html> [Žiūrėta 2008 02 26];

⁸ Inga Gražulytė, „Kultūra ir ES programa „Veiklus jaunimas“ (2007 – 2013 m.). Tikslai, pagrindinės nuostatos.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;

⁹ Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, „Kas yra programa „Veiklus jaunimas“?“ Vilnius. <<http://www.jtba.lt/index.php?pageID=1&>> [Žiūrėta 2008 02 26];

ES Mokymosi visą gyvenimą programa (2007 – 2013) finansuoja ir kultūrinius projektus, jei jie susiję su švietimu. Pavyzdžiui, 2002 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademija, gavusi šios programos finansavimą, surengė ERASMUS intensyvią programą „Erasmus dirigavimo kursai“, kurių metu buvo tobulinami dirigavimo įgūdžiai multikultūrinėje aplinkoje¹⁰. Mokymosi visą gyvenimą programa vienija iki tol Lietuvoje veikusias mokymo programas „Comenius“, „Erasmus“, „Leonardo da Vinci“ ir „Grundtvig“¹¹.

Programos „Europa piliečiams“ pagrindinis tikslas – skatinti piliečių priklausymo Europos Sąjungai ir bendro identiteto jausmą, tačiau programa taip pat siekiama „gerbti ir skatinti kultūrų įvairovę, kartu prisidedant prie kultūrų dialogo kūrimo“¹². Programa veikia kaip ES programos „Aktyvus europietiškas pilietiškumas“ („Active European Citizenship“), veikusios 2004 – 2006 m., tąsa¹³.

Programa „MEDIA 2007“ remia audiovizualinių kūrinių koprodukciją, mokymus, kino sklaidą. Ji veikia kaip ES programų „MEDIA II“ (1996 - 2000) ir MEDIA Plus/MEDIA Training (2000 – 2006) tąsa¹⁴.

Kultūros projektai gali būti finansuojami ir iš ES struktūrinių fondų¹⁵. Pavyzdžiui, žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programa tarp tikslų mini ir sociokultūrinių piliečių kompetencijų ugdymą. Taip pat kultūrinė veikla gali būti remiama Europos teritorinio bendradarbiavimo ir Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės programų¹⁶. Pavyzdžiui, Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo programos vienu prioritetu įvardina „Naujų ir jau esamų bendradarbiavimo tinklų plėtra tokiose srityse kaip <...> kultūra <...>“¹⁷.

Programa „Kultūra 2000“ pasirinkta analizei kaip vienintelė programa, orientuota į tarptautinį ES šalių bendradarbiavimą išskirtinai įvairiose kultūros srityse. Tyrimui pasirinkta ši,

¹⁰ Gražina Kaklauskienė, „Kultūra ES Mokymosi visą gyvenimą programa (2007 – 2013 m.). Tikslai, pagrindinės nuostatos.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;

¹¹ Švietimo mainų paramos fondas, „Nuo 2007 m. sausio 1 d. prasidės nauja ES programa "Mokymosi visą gyvenimą programa." Vilnius, 2006. <<http://www.europass.lt/index.php?cid=2876>> [Žiūrėta 2008 02 26];

¹² Vilma Levickaitė, „ES programos „Europa piliečiams“ (2007 – 2013 m.) ir „Europos kultūrų dialogo metai“ (2008 m.). Tikslai, pagrindinės nuostatos.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;

¹³ Švietimo, audiovizualinė ir kultūros vykdomoji agentūra, „Citizenship – Connecting people throughout Europe.“ Briuselis. <http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/programmes2004_2006.htm> [Žiūrėta 2008 02 26];

¹⁴ Europos Komisija, „MEDIA 2007.“ Briuselis.

<http://ec.europa.eu/information_society/media/overview/2007/index_en.htm> [Žiūrėta 2008 02 26];

¹⁵ Elona Bajorinienė, „Kultūros projektų finansavimo iš ES struktūrinių fondų specifika. Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos apžvalga.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;

¹⁶ Ignatas Šalavėjus, „Kultūros finansavimas iš Europos teritorinio bendradarbiavimo ir Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės programų.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;

¹⁷ Ten pat;

o ne naujoji programa „Kultūra 2007-2013“, siekiant atlikti baigtinę analizę ir pateikti rekomendacijas jau veikiančiai ir ateityje veiksiančioms kultūros programoms.

Iš viso 2000-2006 m. organizatorių statusu Lietuvos operatoriai dalyvavo tik 9 projektuose¹⁸. Tačiau vertinant projektų skaičių, tenkantį šimtui tūkstančių gyventojų, Lietuvos kultūros operatorių aktyvumas visų programoje dalyvaujančių šalių kontekste vidutiniškas (Diagrama Nr.1).

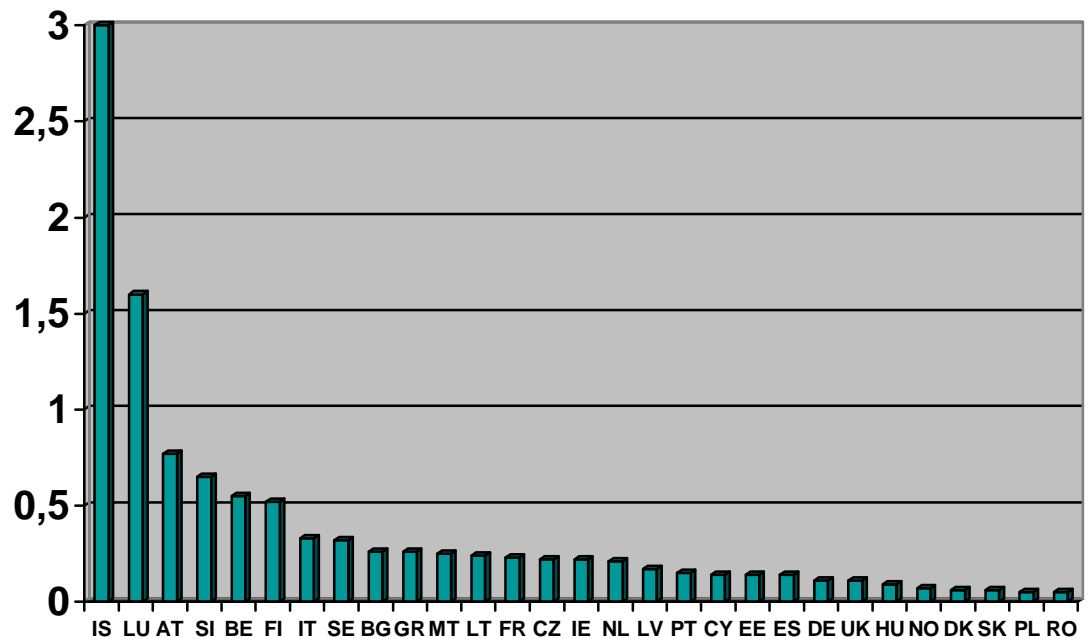

Diagrama Nr. 1. Programos projektai pagal organizatoriaus šalį (2000-2005., projektų skaičius 100 tūkst. gyv., be vertimo projektų)¹⁹

Lietuvos organizacijos dažniausiai projektuose dalyvaudavo partnerių teisėmis. Jos neturėjo finansinių išsipareigojimų, o prie organizavimo prisidėdavo „suteikdamos renginiams erdvę, koordinuodamos Lietuvos atstovų dalyvavimą projektuose ar dalyvių iš užsienio sutikimą Lietuvoje“²⁰.

„Kultūra 2000“ Lietuvoje daugiausiai dalyvavo Vilniaus organizacijos, greičiausiai todėl, kad nacionalinės biudžetinės kultūros įstaigos ir stipriausios naujosios visuomeninės

¹⁸ Sigutė Barniškytė, Milda Laužikaitė, Vilma Levickaitė ir Elona Bajorinienė (sud.), *Lietuvos dalyvavimas Europos Sąjungos programoje „Kultūra 2000“*. Vilnius: Europos kultūros programų centras, 2007, 13;

¹⁹ Sudaryta autoriaus, remiantis Sigutė Barniškytė, Milda Laužikaitė, Vilma Levickaitė ir Elona Bajorinienė (sud.), *Lietuvos dalyvavimas Europos Sąjungos programoje „Kultūra 2000“*. Vilnius: Europos kultūros programų centras, 2007;

²⁰ Ten pat, 10;

organizacijos koncentruojasi sostinėje²¹. Tačiau organizacijų, galinčių dalyvauti tarptautinio bendradarbiavimo projektuose, daugėja ir kituose Lietuvos miestuose. Apytiksliai Lietuvos organizacijos, programoje dalyvavusios organizatorių teisėmis, 2001 – 2006 m. iš ES pritraukė apie 1,5 mln. eurų arba 5,2 mln. litų paramos²².

2. ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės

Programoje „Kultūra 2000“ galėjo dalyvauti ES šalys narės, Europos ekonominės erdvės (toliau – EEE) valstybės, Kipras bei asocijuotosios Centrinės ir Rytų Europos (toliau – CRE) valstybės²³. Taip pat programa leido bendradarbiavimą su kitomis trečiosiomis šalimis, pasirašiusiomis Asociacijų ir Bendradarbiavimo Susitarimus. Lietuva programoje dalyvavo nuo 2001 m.

Programą vykdė Europos Komisijos Švietimo ir kultūros generalinio direktorato C-1 skyrius²⁴. Šis skyrius kiekvienais metais skelbdavo kvietimus paraiškoms teikti, nurodydavo terminus, kada turėtų būti įteikta paraiška bei kada turėtų prasidėti finansuojamas projektas, vertindavo paraiškas, pasirašinėdavo sutartis dėl finansavimo²⁵. Prieš pateikiant paraiškas kultūros ekspertams, jų tinkamumą programai tikrindavo Techninės pagalbos biuras (ang. *Technical Assistance Bureau*). Kultūros skyriui vertinti paraiškas padėjo Valdymo komitetas, į kurį atstovus delegavo kiekviena dalyvaujanti šalis, dažniausiai jos kultūros ministerija. Renkant projektus svarbūs buvo nacionalinių kultūros ministerijų renkamų ekspertų patarimai. Komisijos įvertintas paraiškas taip pat vertindavo ir Europos Parlamentas (toliau – EP), vėliau jai pateikdavęs savo sprendimą. EP vertinimui turėjo vieną kalendorinį mėnesį, kurio metu turėjo būti surengta viena plenarinė sesija.

Už programos vykdymą ES šalyse narėse buvo atsakingi tam tikslui įsteigti vietiniai kultūros kontaktiniai taškai. Jų pareigos: reklamuoti programą; efektyviai skleisti informaciją kultūros sferos profesionalų ir operatorių tarpe, siekiant palengvinti priėjimą prie programos ir skatinti dalyvavimą joje; efektyviai kurti ryšius tarp įvairių institucijų, teikiančių pagalbą kultūros srityje, derinant programos „Kultūra 2000“ priemones su nacionalinės paramos

²¹ Ten pat, 11;

²² Ten pat, 14;

²³ „DECISION No 508/2000/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 February 2000 establishing the Culture 2000 programme.“ *Official Journal of the European Communities*, L63/3, 2000;

²⁴ *Second External Interim Evaluation of the Culture 2000 Framework Programme – Invitation to Tender No. DG EAC 31/04*, 11;

²⁵ Europos Komisija, „Calls“. Briuselis. <http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/appels_en.html> [Žiūrėta 2007 05 15];

priemonėmis²⁶. Kultūros kontaktiniai taškai organizatoriams teikė daugiau techninę pagalbą, ypač susijusią su paraiškų pateikimu, mažiau gilindamiesi į projektų turinį. Jau vykdomus projektus prižiūrėjo EK projektų vadovai. Kiekvienas pareigūnas buvo atsakingas už 40-90 projektų.

Lietuvoje koordinuoti šalies dalyvavimą programoje „Kultūra 2000“ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija 2000 m. įkūrė viešąją įstaigą **Europos kultūros programų centras (toliau – EKPC)**. 2008 m. EKPC likviduotas ir įsteigtas TKPC, kuris koordinuoja Lietuvos dalyvavimą ne tik naujojoje programoje „Kultūra 2007-2013“, bet ir programoje „Europa piliečiams“. Kadangi šis darbas tiria programos „Kultūra 2000“ veiksmingumą Lietuvoje, darbe bus naudojamas senasis įstaigos pavadinimas. Darbe bus vertinama EKPC, kaip institucijos, galinčios tiesiogiai įtakoti Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje per informacijos ir pagalbos teikiant paraiškas suteikimą, veikla.

Programa projektus skirsto į **tris tipus**²⁷:

- A. Specifiniai naujoviški bei eksperimentiniai projektai, **trunkantys nuo 1 iki 3 metų**. Juose privalo dalyvauti **bendraorganizatoriai bent iš trijų programoje dalyvaujančių šalių** (t.y. organizatorius ir bent du bendraorganizatoriai). Minimalus bendraorganizatorių skaičius netaikomas tik literatūros vertimo projektams²⁸. Daugeliui projektų buvo numatyta nuo 50 000 EUR iki 150 000 EUR per metus finansinė parama;
- B. Struktūriniais, daugiamečiais tarptautiniais kultūrinio bendradarbiavimo susitarimais reglamentuojami mišrūs projektai, **trunkantys iki 3 metų**. Juose privalo dalyvauti **bendraorganizatoriai bent iš penkių programoje dalyvaujančių šalių**. Numatyta finansinė parama iki 300 000 EUR per metus;
- C. Europinės ar tarptautinės svarbos ypatingi kultūros renginiai. Šio tipo projektams **nėra taikomi laiko apribojimai ir privalomas minimalus bendraorganizatorių skaičius**. Renginiams, susijusiems su Europos kultūros sostine ir Europos kultūros mėnesiu, numatyta finansinė parama nuo 200 000 EUR iki 1 mln EUR per metus. Visiems kitiems šio tipo renginiams numatyta parama daugeliu atvejų nuo 150 000 EUR iki 300 000 EUR per metus.

²⁶ Ten pat;

²⁷ „DECISION No 508/2000/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 February 2000 establishing the Culture 2000 programme.“ *Official Journal of the European Communities*, L63/1, 2000. <http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/official_doc/doc_en.html> [Žiūrėta 2007 03 10].

²⁸ TKPC, „Kultūra 2000“. Vilnius. <<http://www.durys.org/lt/?pid=70>> [Žiūrėta 2007 05 12];

2002-2004 m. kasmet buvo teikiama pirmenybė tam tikriems projektams: 2002 m. – vaizduojamųjų menų, 2003 m. – atlikėjų menų, 2004 m. – kultūros paveldo projektams²⁹. Nuo 2005 m. tokios pirmenybės nebeteikiamos. EK pareigūno Sylvain Pasqua teigimu, toks skirstymas pasirodė neefektyvus, kadangi daug projektų turi kelių meno sričių bruožų³⁰.

Programa finansuojama iš ES biudžeto. Iš viso 2000 – 2006 m. programai buvo skirta 236,5 mln. EUR³¹. Remiantis Sprendimu priimti programą (toliau – Sprendimas), ne daugiau kaip 45 % kiekvienais metais programai skirtos sumos turėjo atitekti specifiniams naujoviškiems bei eksperimentiniams projektams, ne mažiau kaip 35 % - struktūriniais, daugiamečiams tarptautiniams kultūrinio bendradarbiavimo susitarimais reglamentuojamiems mišriems projektams, apie 10 % - europinės ar tarptautinės svarbos ypatingiems kultūros renginiams, 10 % - likusioms išlaidoms, įskaitant kaštus, susijusius su kontaktiniais taškais³².

Kasmetiniuose EK kvietimuose paraiškoms teikti nurodoma **projektų finansavimo tvarka**³³. Pinigai pervedami trimis dalimis. Pirmą dalį pervedama per porą mėnesių nuo sutarties pasirašymo, antra – projektui įpusėjus, paskutinė – Komisijai patvirtinus galutinę projekto ataskaitą. Vertimams pinigai pervedami visi iš karto patvirtinus galutinę ataskaitą projekto pabaigoje.

Visuose projektuose skiriamas organizatoriaus, bendraorganizatoriaus ir partnerio statusas³⁴. Organizatorius pasirašo sutartį su EK. Priklausomai nuo projekto tipo organizatorius privalo rasti tam tikrą skaičių bendraorganizatorių, su kuriais kartu kuria ir įgyvendina projektą. Iki 2004 m. buvo reikalaujama turėti bent vieną projekto bendraorganizatorių iš visateisės ES šalies³⁵. 2001 m. įvesta „5 % taisyklė“ – organizatorius bei kiekvienas bendraorganizatorius privalo padengti po 5 % projektui reikalingų išlaidų³⁶. EK finansuoja 50 % projekto išlaidų. Likusius pinigus, jei negali skirti pats, organizatorius privalo gauti iš kitų šaltinių. Partneris tik dalyvauja projekte ir neturi jokių finansinių ar organizacinių įsipareigojimų.

Lietuvoje kultūros renginių organizatoriai dėl finansavimo gali kreiptis į Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondą prie Kultūros ministerijos (toliau – KRF), Kultūros

²⁹ Europos Komisija, „Calls for proposals 2002“. Briuselis, 2002.

<http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/calls/propo_2002_en.html> [Žiūrėta 2007 05 12];

³⁰ Sylvain Pasqua, e-laiškas, Briuselis, 2008 kovo 19;

³¹ Europos Komisija, „Culture 2000: Presentation.“ Briuselis, 2007.

<http://ec.europa.eu/culture/eac/culture2000/cult_2000_en.html> [Žiūrėta 2008 02 27];

³² „DECISION No 508/2000/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 February 2000 establishing the Culture 2000 programme“. L63/7;

³³ Europos Komisija, „Calls“. Briuselis. <http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/appels_en.html> [Žiūrėta 2007 05 15];

³⁴ Vilma Levickaitė, EKPC l.e.p. direktorė, interviu su autore, Vilnius, 2007 balandžio 26d.;

³⁵ Lietuvos dalyvavimas Europos Sąjungos programoje „Kultūra 2000“, 8;

³⁶ Second External Interim Evaluation of the Culture 2000 Framework Programme – Invitation to Tender No. DG EAC 31/04, 16;

ministerijos rėmimo programas, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą (toliau – SRTF) bei savivaldybes. Paramą kultūros renginiams teikia kai kurios verslo įmonės bei privatūs paramos fondai, pvz., nuo 2005 m. veikiantis privatus BOD klasikinės muzikos fondas, Sauliaus Karoso Labdaros ir paramos fondas, remiantis muzikinę veiklą, ar kiti. Nacionalinės paramos galimybės nepriklauso programos įgyvendinimo priemonėms, tačiau yra glaudžiai susijusios su finansiniais reikalavimais, kadangi gali padidinti finansines kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje. Darbe nacionalinis finansavimas aptariamas atskirai nuo įgyvendinimo priemonių.

Kiekvienais metais, skelbdama kvietimus paraiškoms, Europos Komisija nurodydavo **laiko terminus**, kada turėtų būti įteikta paraiška ir kada turėtų prasidėti finansuojamas projektas³⁷. Terminai kiekvienais metais panašūs. Galutinis paraiškų įteikimas – spalio mėnesį. Kitų metų sausio–vasario mėn. paraiškos vertinamos Europos Komisijoje. Europos Parlamentas sprendimą pateikia kovo mėnesį. Balandžio–gegužės mėn. paskelbiami rezultatai ir pradedamos pasirašinėti sutartys dėl finansavimo. Projektai turi prasidėti vėliausiai lapkritį, išskyrus vertimo projektus (vertimai turi būti išspausdinti vėliausiai dar kitų metų lapkritį).

Taigi nuo paraiškos įteikimo iki rezultatų paskelbimo ir sutarčių pasirašymo praeina maždaug 5-6 mėn. Projektas turi prasidėti vėliausiai praėjus 5-6 mėn. nuo sutarties pasirašymo. O finansinė parama galutinai pervedama tik projektui pasibaigus.

Paraiškų teikimo tvarka. Kaip jau minėta, kiekvienais metais kvietimuose teikti paraiškas nurodoma paraiškų įteikimo galutinė data. Paraiškoje turi būti nurodyta tiksli projekto pradžios bei pabaigos data ir projekto kaštai, detalizuojant visas būsimas išlaidas³⁸. Kartu su paraiška, organizatoriai turi pateikti³⁹:

- jiems suteikto teisinio statuso kopiją (išskyrus viešąsias institucijas);
- oficialių paskutinių finansinių metų ataskaitų kopijas, įrodančias projekto finansinį įgyvendinamumą. Jei iš EK prašoma daugiau nei 300 000 EUR, ataskaitos turi būti patikrintos audito ir sertifikuotos. Be to, šiuo atveju ataskaitas turi papildyti auditoriaus nuomonė;
- už projektą atsakingų asmenų (organizatorių) ir bendraorganizatorių CV kopijos, įrodančias jų profesinį lygį (ang. *Professional standard*);
- bendradarbiavimo susitarimas, jei paraiška teikiama daugiamečiam bendradarbiavimo projektui;

³⁷ Europos Komisija, „Calls“. Briuselis. <http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/appels_en.html> [Žiūrėta 2007 05 15].

³⁸ Europos Komisija, „Culture 2000: call for proposals for 2004“. *Official Journal of the European Union*, C 195/27 ir C 195/33, 2003. <http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/calls/appeel_2004_en.html> [Žiūrėta 2007 05 12];

³⁹ Ten pat, C 195/26;

- dokumentai, įrodantys atitinkamos valdžios sutikimą, kai norima įgyvendinti kultūrinio paveldo projektą.

3. Sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygos: teoriniai modeliai

Šioje darbo dalyje pristatysiu politikos mokslininkų Charles E. Lindblom ir Edward Woodhouse, Ramūno Vilpišausko ir Vitalio Nakrošio, Paul A. Sabatier ir David Mazmanian požiūrius į neveiksmingo politikos įgyvendinimo analizę, jų nuomonę apie sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygas ir galimas neveiksmingumo priežastis.

Nuomonės dėl politikos proceso išskyrimo į kelis etapus skiriasi. Ch. E. Lindblom ir E. J. Woodhouse griežtai kritikuoja skaidymą į politikos formavimo ir įgyvendinimo etapus ir kiekvieno jų analizavimą atskirai⁴⁰. Visų pirma, kaip teigia autoriai, viso politikos proceso metu veikia tie patys veikėjai, bendradarbiaujantys tarpusavyje. Todėl gali būti netgi sunkiau rasti politikos proceso elementus, būdingus tik vienam iš etapų, ir tai gali pareikalauti daug daugiau darbo nei proceso kaip vieneto analizė. Be to, įgyvendinant politiką gali iškilti naujų, formavimo etape nenumatytų problemų, kurių sprendimas vėl būtų perduodamas sprendimų priėmėjams. Kaip teigia autoriai, „politikos formavimas yra sudėtingų sąveikų procesas, neturintis nei pradžios, nei pabaigos“⁴¹.

R. Vilpišauskas ir V. Nakrošis pripažįsta, kad politikos proceso skyrimas į politikos formavimą ir įgyvendinimą negali būti absoliutus, nes tam tikrais atvejais šie etapai gali būti glaudžiai persipynę tarpusavyje ir gali būti ne tik sunku, bet ir netikslinga juos atskirti⁴². Politikos tikslai nustatomi ne tik formavimo etape, bet gali būti koreguojami ir juos įgyvendinant. Toks atvejis galimas, pavyzdžiui, besikeičiant tam tikroms aplinkybėms, susijusioms su įgyvendinimu. Be to, politikos įgyvendintojai gali stengtis ją įgyvendinti nesėkmingai ar visai neįgyvendinti. Taigi politikos formavimas gali įsiterpti į įgyvendinimo etapą. Todėl norint suprasti vieną iš etapų, kartais naudinga atsižvelgti ir į kitus.

Vis dėlto R. Vilpišauskas ir V. Nakrošis siūlo skaidyti politikos procesą į politikos formavimo ir įgyvendinimo etapus, kadangi toks jų atskyrimas, mokslininkų nuomone, naudingas. Visų pirma, anot autorių, nemaža įgyvendinimo studijų įrodo, kad „tokie atvejai, kada politikos formavimas ir įgyvendinimas yra neatsiejamai persipynę, yra greičiau išimtis nei taisyklė“⁴³. Antra, toks atskyrimas leidžia nustatyti, kurie veikėjai atsakingi už konkrečius veiksmus: „Tik toks požiūris leidžia atskirti įstatymų leidžiamąją bei vykdomąją institucijas, nustatyti galios ir atskaitomybės ryšius“⁴⁴. Trečia, tik skirstymo į etapus dėka galima išsamiau

⁴⁰ Charles E. Lindblom ir Edward J. Woodhouse, *Politikos formavimo procesas*. Vilnius: Algarvė, 1999, 23-24;

⁴¹ Ten pat, 25-26;

⁴² Vilpišauskas ir Nakrošis, 14-16;

⁴³ Ten pat, 16;

⁴⁴ Ten pat;

išanalizuoti kiekvieno jų „ypatumus, turinčius jiems įtakos veiksnius bei jų sąsajas su kitais politinio proceso dalyviais“⁴⁵. Taigi politikos formavimas ir įgyvendinimas, anot autorių, ne tik retai būna neatskiriami, bet ir pavieniui juos galima išanalizuoti išsamiau.

Darbe naudojamosi dviejų požiūrių į politikos įgyvendinimą – „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“ – sinteze. Pirmasis požiūris „iš viršaus į apačią“ vertina, kiek buvo pasiekti formuojant politiką nustatyti tikslai ir uždaviniai⁴⁶. Šis modelis daugiau preskriptyvinis, aiškinantis, kaip turėtų atrodyti tobulas politikos procesas. Požiūris „iš apačios į viršų“, kitaip negu požiūris „iš viršaus į apačią“, teigia, kad įgyvendinimo etape ne tik vykdomi formavimo etape nustatyti tikslai, bet tuo pačiu politika formuojama ir toliau. Čia pabrėžiama išorinės aplinkos įtaka politiką įgyvendinančios organizacijos darbui⁴⁷ ir naudos gavėjų pasitenkinimas politika⁴⁸.

Norint įvertinti politikos įgyvendinimo sėkmingumą, neužtenka vadovautis vienu iš požiūrių „iš viršaus į apačią“ ar „iš apačios į viršų“. Kitaip tariant, politikos įgyvendinimo sėkmė priklauso ne tik nuo politikos formavimo, t.y. gerai suformuluotų tikslų ar tinkamų įgyvendinimo priemonių, bet ir nuo įvairių veikėjų sąveikos politikos įgyvendinimo etape.

Suvenyti šiuos požiūrius ėmėsi politikos mokslininkai P. A. Sabatier ir D. Mazmanian. Jie išskiria šešias pagrindines efektyvaus politikos įgyvendinimo sąlygas⁴⁹:

1. „aiškūs ir nuoseklūs tikslai, teikiantys teisinio vertinimo ir finansavimo kriterijus;
2. adekvati priežastinė teorija, teikianti patikimų priemonių kaitai inicijuoti;
3. įgyvendinimo struktūros, teisiškai struktūrizuotos taip, kad garantuotų politikos įgyvendintojų ir grupių, kurias ji paliečia, klusnumą;
4. ryžtingi ir kvalifikuoti įgyvendintojai, asmeniškai suinteresuoti pasiekti politikos tikslus;
5. interesų grupių ir įstatymų leidybos bei vykdomosios valdžios „suverenu parama“;
6. socialinių ir ekonominių sąlygų kaita, negriaunanti postuluojamos priežastinės teorijos arba grupių ir suverenu paramos.“

R. Vilpišauskas ir V. Nakrošis iš įvairių mokslinėje literatūroje aptariamų sėkmingo įgyvendinimo sąlygų atsirenka kelias, jų manymu, labiausiai tinkančias politinių programų

⁴⁵ Ten pat;

⁴⁶ Ten pat, 18;

⁴⁷ Wayne Parsons, *Viešoji politika*. Vilnius: Eugrimas. 2001, 414;

⁴⁸ Vilpišauskas ir Nakrošis, 19;

⁴⁹ Paul A. Sabatier ir David Mazmanian, „The conditions of effective implementation: a guide to accomplishing policy objectives.“ *Policy Analysis*, 1979, 5, 481-504, cituota iš Wayne Parsons, *Viešoji politika*. Vilnius: Eugrimas. 2001, 433;

Lietuvoje veiksmingumo vertinimui⁵⁰. Šios sąlygos sutampa su P. A. Sabatier ir D. Mazmanian išskirtomis sąlygomis, išskyrus vieną. Ketvirtu punktu P. A. Sabatier ir D. Mazmanian pabrėžia politikos įgyvendintojų požiūro ir kvalifikacijos svarbą. R. Vilpišauskas ir V. Nakrošis pateikia platesnę – išteklių – sąvoką.

Be to, visas šešias sėkmingo įgyvendinimo sąlygas lietuvių mokslininkai skiria į išskylančias politikos formavimo bei įgyvendinimo etapuose. Analizuojant politikos formavimą reikia įvertinti, kiek buvo pasiekti formuojant politiką nustatyti tikslai ir uždaviniai. Tai ne visada lengva, nes kartais tikslai prieštarauja vieni kitiems ar būna neaiškiai suformuluoti. Taip pat svarbu ne tik išsiaiškinti, ar tiksliai suformuluoti politikos tikslai bei uždaviniai ir ar jie neprieštauja tarpusavyje, bet ir įvertinti pasirinktos priežastinės teorijos tinkamumą bei „teisinę-institucinę įgyvendinimo, jo koordinavimo, priežiūros ir atskaitomybės struktūrą“⁵¹.

Trys veiksniai, lemiantys įgyvendinimo sėkmę paties įgyvendinimo stadijoje, yra ištekliai, interesų grupės ir ekonominės, politinės, socialinės aplinkos pokyčiai⁵².

Ištekliai suprantami kaip įgyvendinančioms institucijoms skirtos lėšos, turimas laikas, jų personalo kvalifikacija ir įgūdžiai, dalyvių pritarimas ar pasipriešinimas politikos tikslams ir uždaviniams, strateginio planavimo bei kitų efektyvumą didinančių priemonių naudojimas.

Interesų grupės gali būti priešiškos ar draugiškos nusiteikusios vykdomos politikos atžvilgiu. Požiūris „iš apačios į viršų“ skatina atsižvelgti į viešosios politikos naudos gavėjų nuomonę – ar jie patenkinti politikos rezultatais. Naudos gavėjų nuomonė, anot autorių, gali būti neigiama ne tik dėl politikos įgyvendinimo nesėkmingumo, bet ir dėl to, kad minima politika buvo perskirstyti ištekliai ar sukurti nauji apribojimai. Antruoju atveju, interesų grupių neigiama nuomonė neįrodo politikos įgyvendinimo nesėkmingumo.

Politikos įgyvendinimo sėkmingumo tikimybė didesnė, jei valstybės tarnautojai konsultuojasi su suinteresuotomis grupėmis. Bendravimas su visuomene taip pat prisideda prie įgyvendinimo skaidrumo. Tačiau, kaip teigia Vilpišauskas ir Nakrošis, Lietuvoje trūksta konsultavimosi kultūros viešajame sektoriuje ir pilietinio atstovavimo kultūros visuomenėje. Valstybės tarnautojai bendrauja su interesų grupėmis tik retkarčiais ir atsitiktinai⁵³.

Ekonominės, politinės, socialinės aplinkos pokyčiai gali įtakoti politikos įgyvendinimą. Tai gali būti tam tikros pasaulinės finansinės krizės ar nestabili institucinė ir viešosios politikos aplinka, kurią sukuria nuolatinė valstybės tarnautojų kaita⁵⁴. Todėl vertinant

⁵⁰ Vilpišauskas ir Nakrošis, 20;

⁵¹ Ten pat, 21;

⁵² Ten pat, 22;

⁵³ Ten pat, 55;

⁵⁴ Ten pat, 57;

politikos įgyvendinimo sėkmingumą, būtina atsižvelgti į besikeičiančias ekonomines, politines, socialines aplinkybes.

Taigi vertinant politikos įgyvendinimo sėkmę svarbu analizuoti tiek formavimo, tiek įgyvendinimo etape išskylančias sąlygas. Svarbu ne tik aiškūs tikslai, tinkamos įgyvendinimo priemonės, atskaitomybės sistema bei įgyvendintojų suinteresuotumas vykdyti politiką. Taip pat reikia atsižvelgti į turimus išteklius ir įvairių veikėjų bei išorinių aplinkybių įtaką politikos įgyvendinimui.

Vertinant programos „Kultūra 2000“ veiksmingumą šiame darbe analizuojama, ar buvo pasiekti programos tikslai. Siekiant išaiškinti programos neveiksmingumo priežastis, tiriamos šešios P. A. Sabatier ir D. Mazmanian išskirtos efektyvaus politikos įgyvendinimo sąlygos. Visų pirma, analizuojami programos tikslai (pirmoji sąlyga): išskiriami bendrieji ir specifiniai tikslai, nustatomas jų ryšys, vertinamas jų aiškumas ir nuoseklumas. Antra, tiriamas Lietuvos kultūros operatorių požiūris į programos įgyvendinimo priemones (antroji sąlyga). Kaip įgyvendinimo priemonės tiriamos ir įgyvendinimo struktūros (trečioji sąlyga) bei politikos įgyvendintojai (ketvirtoji sąlyga). Trečia, darbo 4.3. skyriuje „Ekonominių, politinių sąlygų vertinimas: nacionalinės kultūros sektoriaus paramos galimybės Lietuvoje“ analizuojama interesų grupių (šiuo atveju, verslo grupių) ir įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios parama tiriamai politikai (penktoji sąlyga) ir ekonominės sąlygos (šeštoji sąlyga).

4. ES programos „Kultūra 2000“ veiksmingumo vertinimas

4.1. Programos tikslų vertinimas

Pirmoji pasirinkta sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlyga – tinkamai suformuluoti tikslai. Šiame skyriuje aptariami bendrieji ir specifiniai programos „Kultūra 2000“ tikslai, vertinamas jų aiškumas, nuoseklumas ir pasiekimo laipsnis.

Programoje numatyti aštuoni bendrieji tikslai⁵⁵:

1. Skatinti kultūrinį dialogą tarp įvairių Europos šalių ir jų kultūros bei istorijos pažinimą;
2. Skatinti kūrybiškumą ir tarptautinę kultūros sklaidą, taip pat menininkų (ir jų darbų) bei kitų kultūros veikėjų mobilumą, ypatingą dėmesį skiriant jaunimui ir labiausiai pažeidžiamoms socialinėms grupėms;
3. Skatinti kultūros įvairovę bei plėtoti naujas raiškos formas;
4. Pripažinti bendro kultūrinio Europos paveldo reikšmę, skleisti naujas paveldo saugojimo ir išlaikymo technologijas, dalintis profesine patirtimi;
5. Užtikrinti, kad kultūra taptų socialinio bei ekonominio vystymosi dalimi;
6. Skatinti dialogą ir abipusius kultūrinius mainus tarp Europos ir kitų šalių;
7. Siekti, kad kultūra būtų aiškiai pripažįstama vienu iš ekonominės bei socialinės integracijos bei pilietiškumo faktorių;
8. Didinti kiekvieno piliečio galimybes dalyvauti Europos Sąjungos kultūriniuose procesuose.

Projektai skiriami į tris tipus. Kiekvienu jų siekiama specifinių tikslų, kurie tačiau dažnai sutampa su bendraisiais programos tikslais ir kartojasi.

Pirmasis projektų tipas - specifiniai, naujoviški bei eksperimentiniai veiksmai. Jais siekiama⁵⁶:

1. populiarinti kultūrą, įtraukiant į ją kuo daugiau piliečių, kreipiant ypatingą dėmesį į socialinės padėties, regioninius bei kultūrinius skirtumus ir stengiantis padėti labiausiai atstumtoms socialinėms grupėms bei jaunimui;
2. padėti atsirasti ir vystyti naujoms raiškos formoms tradicinėse kultūros srityse (tokiose kaip muzika, scenos menai, vaizduojamieji bei plastiniai menai, fotografija, architektūra, literatūra, knygos ir skaitymas, kultūros paveldas ir vaikų kultūra);

⁵⁵ „DECISION No 508/2000/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 February 2000 establishing the Culture 2000 programme.“ *Official Journal of the European Communities*, L 63/1, 2000. <http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/official_doc/doc_en.html> [Žiūrėta 2007 03 10].

⁵⁶ Ten pat, L 63/5;

3. remti projektus, kurie populiariantų knygas bei skaitymą ir rengtų šios srities specialistus;
4. remti projektus, saugančius ir propaguojančius Europos meno paveldą;
5. remti įvairių visuomenės sluoksnių poreikius atitinkančių daugialypės terpės (multimedia) produktų kūrimą, siekiant populiarinti kultūros paveldą;
6. skatinti dalijimąsi patirtimi, kaip sieti kultūrą ir socialinę integraciją, ypač dirbant su jaunimu;
7. skatinti Europos ir kitų šalių kultūrinį dialogą bei bendradarbiavimą, atkreipiant dėmesį į bendrus Europos ir trečiųjų šalių kultūros institucijų ar pavienių veikėjų interesus;
8. skatinti kultūros reiškinių sklaidą pasitelkiant naujas informacines technologijas.

Antrojo tipo veiksmais (tarptautinių kultūrinių susitarimų reglamentuojami veiksmai, struktūriški bei daugiamečiai veiksmai) siekiama šių tikslų⁵⁷:

1. kultūros reiškinių bei kūrinių bendras kūrimas ir sklaida Europos Sąjungoje (pvz., parodos, festivaliai), garantuojant, kad šie renginiai bus prieinami kuo didesniai piliečių skaičiui;
2. menininkų, autorių ir kitų kultūros veikėjų mobilumo skatinimas;
3. specialistų tobulinimasis bei keitimasis patirtimi akademinio ir praktinio lygmeniu;
4. ES teritorijoje esančių kultūrai svarbių vietų ar paminklų populiarinimas, siekiant geriau supažindinti piliečius su Europos kultūra;
5. moksliniai tyrimai, visuomenės dėmesio kurstymas, seminarai, kongresai, susitikimai, susiję su europinės svarbos kultūrinėmis temomis;
6. naujų technologijų naudojimas;
7. skirtingų Europos tautų kultūrų, daugiakalbiškumo, istorijos pažinimo, bendrų kultūrinių vertybių bei paveldo reikšmės pripažinimas.

Prie trečiojo tipo veiksmų (ypatingi kultūriniai renginiai, sukeltys europinį arba tarptautinį atgarsį) nurodomi šie tikslai⁵⁸:

1. Europos kultūros sostinės bei Europos kultūros mėnesio renginiai;
2. kultūrinio dialogo skatinimas ES viduje ir už jos ribų, rengiant konferencijas bendrų interesų klausimais;

⁵⁷ Ten pat;

⁵⁸ Ten pat, L 63/6;

3. visuomenei patrauklių ir lengvai prieinamų naujoviškų kultūros renginių organizavimas, ypač tokiuose sektoriuose, kaip kultūros paveldas, menai ir Europos istorija, siejant juos su švietimu, menais bei kultūra;
4. talentingų Europos menininkų, ypač jaunųjų, įvertinimas ir pripažinimas, taip pat prizų įvairiose kultūros srityse (literatūros, vertimų, architektūros ir kt.) teikimas;
5. ES šalyse pripažintų kultūros paveldo saugojimo projektų („Europos paveldo laboratorijų“) rėmimas. Šie projektai turi būti itin svarbūs ir prisidėti Europos mastu kuriant ir skleidžiant idėjas, naujus metodus ir technologijas.

Kai kurie bendrieji ir specifiniai tikslai sutampa:

- skatinti menininkų (ir jų darbų), autorių ir kitų kultūros veikėjų mobilumą;
- skirti ypatingą dėmesį jaunimui ir labiausiai pažeidžiamoms socialinėms grupėms;
- plėtoti naujas raiškos formas;
- pripažinti bendro kultūrinio Europos paveldo reikšmę, saugoti ir propaguoti Europos meno paveldą;
- skatinti kultūrinį dialogą ES viduje ir už jos ribų;
- dalintis profesine patirtimi;
- siekti, kad renginiai būtų prieinami kuo didesniai piliečių skaičiui.

Įvedama ir naujų specifinių tikslų, nesutampančių su bendraisiais:

- kreipti ypatingą dėmesį į regioninius skirtumus;
- populiarinti knygas, skaitymą ir rengti šios srities specialistus;
- skatinti kultūros reiškinių sklaidą pasitelkiant naujas informacines technologijas;
- rengti mokslinius tyrimus, seminarus, kongresus, susitikimus, susijusius su europinės svarbos kultūrinėmis temomis;
- įvertinti talentingus, ypač jaunus menininkus, teikti prizus įvairiose kultūros srityse.

Tačiau dalis tikslų nėra korektiškai apibrėžti tikslai, nurodantys siekiamybę. Jie įvardina galimus organizatorių veiksmus ar naudojamas priemones, pavyzdžiui, naujų raiškos formų naudojimas ar mokslinių tyrimų, seminarų atlikimas. Todėl jie ir turėtų būti pateikiami kaip remtini projektų tipai ir priemonės. Šių „tikslų“ pasiekimo laipsnis darbe nėra vertinamas.

Taip pat nevertinamas tikslas įtraukti į kultūrinę veiklą kuo didesnę piliečių skaičių, kadangi to neįmanoma pamatuoti. Daugelis projektų apėmė kelias sferas, tiek koncertų, parodų

ar kitokių renginių organizavimą, kur žmonės galėjo ateiti pasižiūrėti, tiek internetinių portalų kūrimą ar knygų leidybą. Norint sužinoti, kiek tiksliai žmonių dalyvavo tokiuose projektuose, reikėtų surinkti detalią informaciją apie atėjusių pasižiūrėti renginį ar pirkusių leidinius žmonių skaičių. Tam reikėtų, kad organizatoriai paaukotų nemažai laiko kelių metų senumo dokumentų ieškojimui. Kadangi net į nesudėtingus anketos klausimus atsakė ne visi operatoriai, sunku tikėtis, kad jie ieškotų minėtos informacijos.

Taigi siekiant įvertinti tikslų pasiekimo laipsnį, šiame darbe tiriama, ar Lietuvos organizacijų vykdyti projektai atitiko šiuos kriterijus:

- kreipiamas dėmesys į labiausiai atstumtas socialines grupes;
- kreipiamas dėmesys į regioninius skirtumus;
- kreipiamas dėmesys į jaunimą;
- siekiama išsaugoti, propaguoti Europos meno paveldą;
- populiarinamos ES teritorijoje esančios kultūrai svarbios vietos, paminklai;
- skatinama pažinti įvairias Europos kalbas;
- skatinama pažinti skirtingas Europos tautų istorijas;
- skatinamas menininkų, autorių ir kitų kultūros veikėjų mobilumas;
- tobulinami specialistai, keičiamasi patirtimi akademinio ir praktinio lygmeniu;
- bendradarbiaujama su trečiosiomis (ne ES) šalimis;

Programoje „Kultūra 2000“ buvo vykdyti 9 projektai, kuriuos organizavo Lietuvos kultūros operatoriai, ir 28 projektai, kur Lietuvos operatoriai dalyvavo kaip bendraorganizatoriai. Partnerių statusu dalyvavusios organizacijos į apklausą įtrauktos nebuvo, kadangi jos prie projektų organizavimo neprisidėjo. Taip pat nebuvo apklausiamos leidyklos, kadangi jų vykdyti projektai – knygų vertimai – patenka į kitą kategoriją ir negali būti vertinami pagal bendruosius tikslus.

Dešimties projektų vykdžiusių asmenų nebebuvo galima surasti, kadangi projektai vykdyti prieš keletą metų (2001-2003 m.). Trys bendraorganizatoriai teigė projektuose dalyvavę tik formaliai, t.y. organizacinėje veikloje nedalyvavę, todėl į klausimus negalėję atsakyti. Penki operatoriai atsisakė užpildyti anketą dėl laiko trūkumo, o penki žadėjo atsakysiantys, tačiau neatsakė. Taigi internetinėje apklausoje (žiūr. Priedas Nr.1) dalyvavo dvylika bendraorganizatorių ir septyni organizatoriai, iš viso – devyniolika respondentų, t.y. mažiau nei pusė vykdytų projektų skaičiaus.

Apibendrinus atsakymus, gauti tokie rezultatai (skliausteliuose pateikiamas atsakymų skaičius):

- kreipiamas dėmesys į labiausiai atstumtas socialines grupes (0);
- kreipiamas dėmesys į regioninius skirtumus (1);
- kreipiamas dėmesys į jaunimą (3);
- siekiama išsaugoti, propaguoti Europos meno paveldą (5);
- populiarinamos ES teritorijoje esančios kultūrai svarbios vietos, paminklai (2);
- skatinama pažinti įvairias Europos kalbas (3);
- skatinama pažinti skirtingas Europos tautų istorijas (5);
- skatinamas menininkų, autorių ir kitų kultūros veikėjų mobilumas (5);
- tobulinami specialistai, keičiamasi patirtimi akademinio ir praktinio lygmeniu (2);
- bendradarbiaujama su trečiosiomis (ne ES) šalimis (1).

Programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimą Lietuvoje vertinu kaip iš dalies veiksmingą. Apskritai „Kultūra 2000“ tikslai aiškūs ir vieni kitiems neprieštarauja. Tačiau programos neveiksmingumą įtakojo tai, kad dalis programoje pateikiamų tikslų tėra veiksmai ar priemonės, todėl netikslinga vertinti jų pasiekimo laipsnio. Be to, programos tikslų didelė gausa. Specifiniai programos tikslai neturėtų atkartoti bendrųjų tikslų, o kaip tik juos sukonkretinti, tada ir pačių tikslų sumažėtų. Taip pat neįmanoma pamatuoti tikslo siekti kuo didesnio piliečių dalyvavimo. Taigi P. A. Sabatier ir D. Mazmanian teiginys, kad tikslų formuluotės gali įtakoti programos (ne)sėkmę, pasitvirtino.

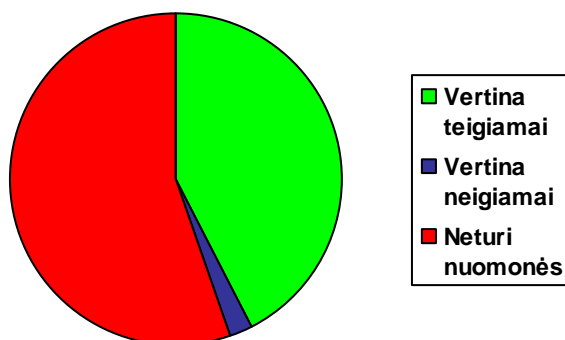
Turint omenyje nedidelį respondentų skaičių, nei vienas tikslų negalėjo būti pasiektas dideliu mastu. Nepasiektais vertinau tik tikslus, kurių nepažymėjo nei vienas respondentas, t.y. vieną tikslų – dėmesio rodymas labiausiai atstumtoms socialinėms grupėms. Siekiant išsiaiškinti, kodėl nebuvo pasiektas minėtas tikslas, toliau darbe vadovaujamasi anksčiau aprašytu teoriniu modeliu – vertinamas įgyvendinimo priemonių tinkamumas ir ekonominės, politinės sąlygos Lietuvoje (interesų grupių ir įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios parama tiriamai politikai).

4.2. Programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonių analizė: kultūros operatorių apklausa

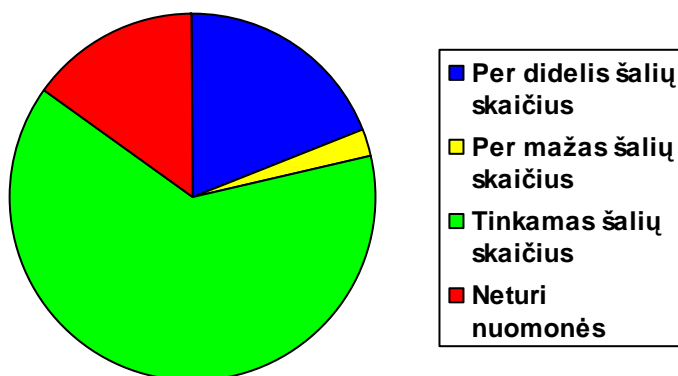
Antroji sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlyga pagal P. A. Sabatier ir D. Mazmanian – tinkamai pasirinktos įgyvendinimo priemonės. Šiame skyriuje analizuojamos programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės, remiantis kultūros operatorių anonimine apklausa (žiūr. Priedas Nr.2). Buvo apklausti 47 kultūros operatoriai: 15 teikusių paraiškas dalyvauti programoje, iš jų vienas negavęs finansavimo, 32 besidomintys programa, tačiau neteikę paraiškų joje dalyvauti.

Anketoje buvo prašoma pateikti savo nuomonę apie šias programos įgyvendinimo priemones: projektų skirstymas į veiksmus, priklausomai nuo veiksmų tipo privalomas bent 3 ar 5 šalių dalyvavimas projekte, nustatyta projektų trukmė: 1-2 metai pirmajame veiksmo, iki 3 metų antrajame veiksmo, 2002 – 2004 m. skiriamos prioritetingos sritys pirmajame veiksmo (specifiniai, naujoviški, eksperimentiniai veiksmai), programos įgyvendinimui skirtas biudžetas, finansiniai reikalavimai dalyviams, paramos skyrimas dalimis, programos įgyvendinimui skirtas laikas (laikas tarp paraiškų teikimo ir sutarčių pasirašymo; sutarčių pasirašymo ir projektų vykdymo pradžios), paraiškų formos ir jų pateikimo procedūros, Europos kultūros programų centro, kaip už programos įgyvendinimą Lietuvoje atsakingos institucijos, veikla, teikiama informacija ir pagalba. Plačiau programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės pristatytos šio darbo antrajame skyriuje.

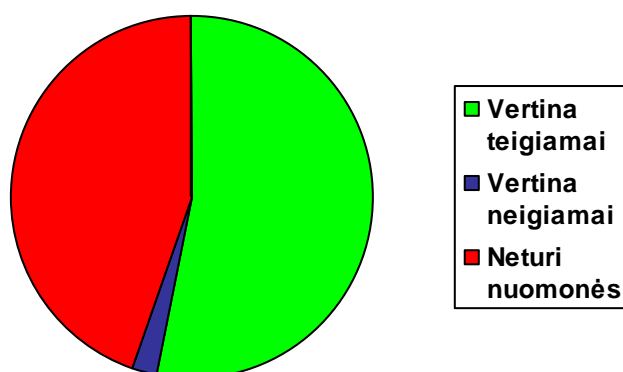
Projektų skirstymą į veiksmus dalis respondentų įvertino teigiamai (42,55 %), dauguma (55,32 %) neturėjo šiuo klausimu nuomonės, o vienas respondentas įvertino neigiamai (2,13 %).

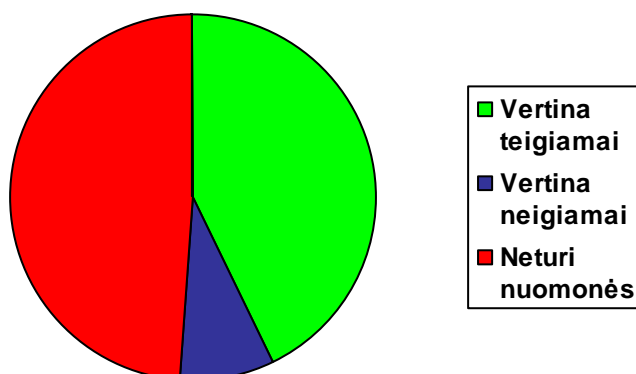
Privalomą bent 3 ar 5 šalių (priklausomai nuo veiksmo) dalyvavimą projekte didžioji dauguma respondentų įvertino teigiamai (63,82 %), dalis neturėjo nuomonės (14,9 %), dalis mano, kad reikalaujamas per didelis skaičius šalių (19,15 %), o vienas respondentas (2,13 %) mano, kad šalių skaičius per mažas.

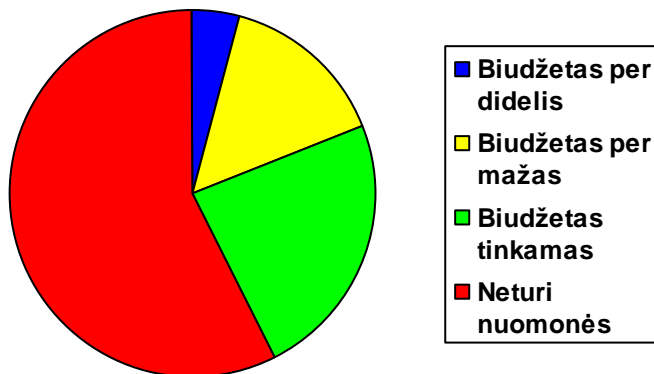
Nustatytą projektų trukmę (1-2 metai pirmojo tipo, iki 3 metų antrojo tipo renginiams) dauguma respondentų įvertino teigiamai (53,19 %). Dalis respondentų teigė neturį šiuo klausimu nuomonės (44,68 %), o vienas respondentas įvertino neigiamai (2,13 %).

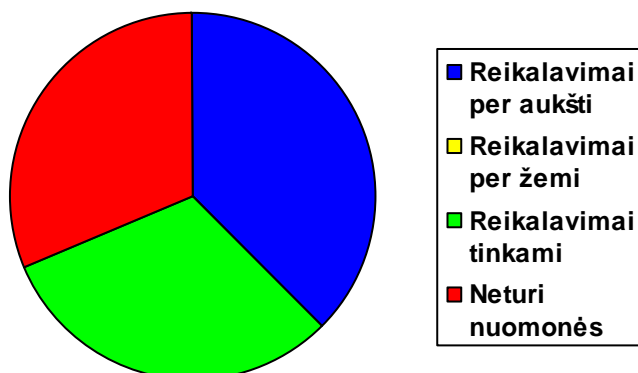
Kasmet keičiamas prioritetingas sritis mažiau nei pusė respondentų įvertino teigiamai (42,86 %). Daugiau nei pusė teigė neturį šiuo klausimu nuomonės (48,94 %), o penki respondentai (8,2 %) įvertino neigiamai.

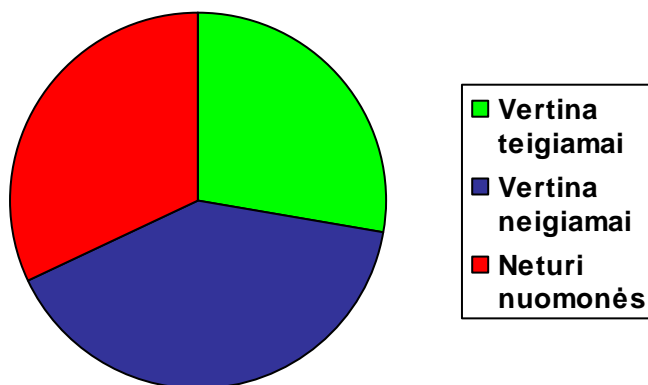
Programos įgyvendinimui skirtą biudžetą dalis respondentų įvertino kaip tinkamą (23,4 %), dalis kaip per mažą (14,9 %), septyni respondentai – kaip per didelį (4,26 %), o didžioji dalis respondentų neturėjo šiuo klausimu nuomonės (57,44 %).

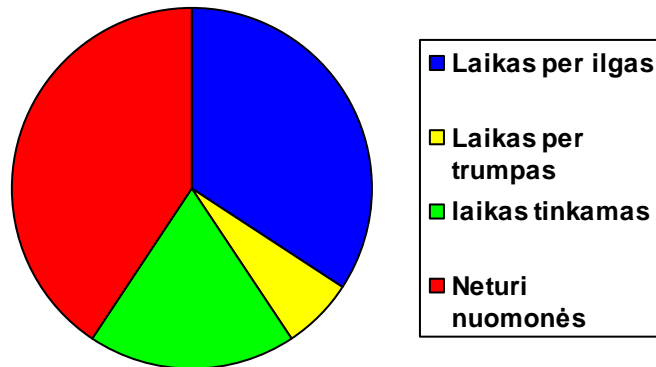
Finansinius reikalavimus dalyviams didžiausias skaičius respondentų įvertino kaip per aukštus (36,18 %). Vienodas skaičius respondentų reikalavimus įvertino kaip tinkamus ir neturėjo nuomonės (po 31,91 %).

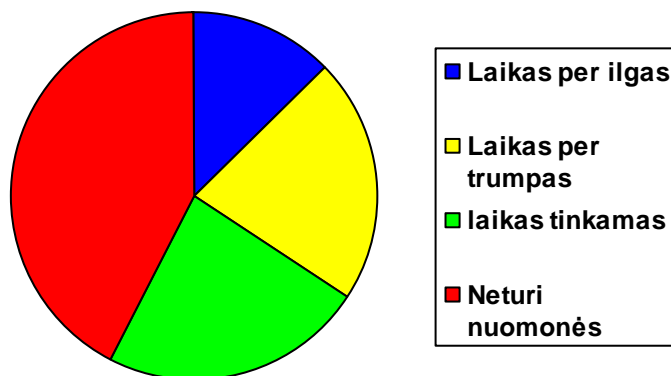
Paramos skyrimą dalimis didesnė dalis respondentų įvertino neigiamai (40,43 %). Mažesnis skaičius respondentų šią įgyvendinimo priemonę įvertino teigiamai (27,66 %). Dalis respondentų neturėjo nuomonės (31,91 %).

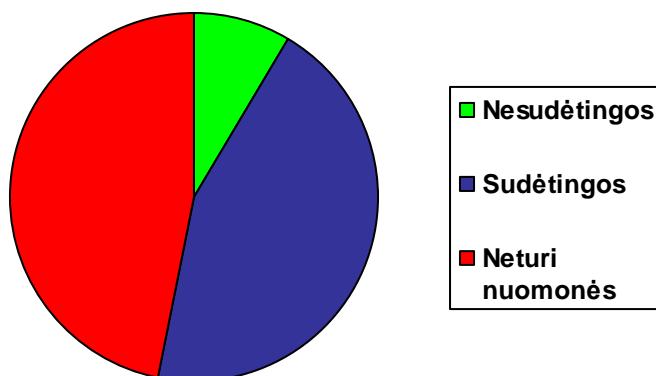
Laikas tarp paraiškų teikimo ir sutarčių pasirašymo, didesnės dalies respondentų nuomone, per ilgas (34,04 %), dalis mano, kad šis laikas tinkamas (19,15 %), dalis – kad per trumpas (6,38 %). Dauguma respondentų šiuo klausimu neturėjo nuomonės (40,43 %).

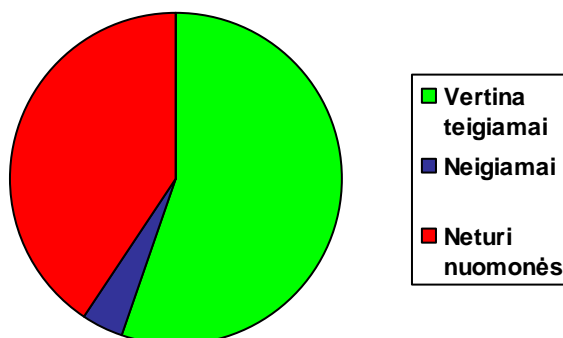
Laikas nuo sutarčių pasirašymo iki projektų vykdymo pradžios panašaus skaičiaus respondentų vertinamas kaip per trumpas (21,28 %) ir kaip tinkamas (23,4 %). Dalis respondentų mano, kad šis laikas per ilgas (12,77 %). Dauguma respondentų neturėjo nuomonės (42,55 %).

Paraiškų formas ir jų pateikimo procedūras didesnė dalis respondentų įvertino kaip sudėtingas (44,68 %) nei kaip nesudėtingas (8,51 %), o dauguma neturėjo nuomonės (46,81 %).

EKPC veiklą didžiausias skaičius respondentų įvertino teigiamai (55,32 %), dalis neturėjo nuomonės (40,43 %), o du respondentai centro veikla buvo nepatenkinti (4,25 %).

Apibendrinus gautus rezultatus galima teigti, kad dažnu klausimu dauguma respondentų neturėjo nuomonės. Daugumą įgyvendinimo priemonių žymiai daugiau respondentų vertina teigiamai nei neigiamai (projektų skirstymą į veiksmus, privalomą 3-5 šalių dalyvavimą projekte, programos biudžetą, projektų trukmę, prioritetinių sričių skyrimą, EKPC veiklą). Kai kurias įgyvendinimo priemones teigiamai ir neigiamai vertina beveik vienodas operatorių skaičius (finansinius reikalavimus dalyviams, laiką nuo sutarčių pasirašymo iki projektų vykdymo pradžios). Daugiau neigiamų vertinimų sulaukė paramos skyrimas dalimis, laikas tarp paraiškų įteikimo ir sutarčių pasirašymo, paraiškų formos ir jų pateikimo procedūros.

Finansiniai reikalavimai dalyviams ir paramos skyrimas dalimis susiję su ekonomine situacija Lietuvoje. Lietuvos kultūros operatoriai skundžiasi negalintys surinkti projekto įgyvendinimui reikalingų lėšų tam atvejui, jei Europos Komisija finansavimo nepatvirtintų: „sunku surinkti didelę vietos paramą, procentaliai galėtų būti mažesni reikalavimai“⁵⁹. EKPC l.e.p. direktorės Vilmos Levickaitės teigimu, ES programos „Kultūra 2000“ kofinansavimo sistema Lietuvoje labai paprasta – kiekvienas organizatorius, kurio projekto finansavimą patvirtino EK, gali kreiptis į Kultūros rėmimo fondą ir garantuotai gaus reikalingas likusias lėšas⁶⁰. Tačiau tai nelabai padidina kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje. Organizatoriai siekia užsitikrinti finansavimą iki EK paramos patvirtinimo, kadangi rizikinga organizuoti projektą, nežinant, ar bus gautos jo įgyvendinimui reikalingos lėšos. EK atmetus paraišką ir nesuteikus finansavimo, LR Kultūros ministerija taip pat nesuteikia lėšų ir projekto įgyvendinimas priklauso nuo organizatoriaus gebėjimo surinkti jas iš kitų šaltinių. Be to, kol sulaukiamas atsakymas iš EK, projekto organizavimas jau turi būti išibėgėjęs, kadangi Komisija taip pat nustato ir projektų įgyvendinimo pradžios laiką. Tačiau nesulaukus Komisijos paramos,

⁵⁹ Tyrimo anketa „ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės“, priedas Nr. 2, 2008 gegužė;

⁶⁰ Vilma Levickaitė, EKPC l.e.p. direktorė, interviu su autore, Vilnius, 2008 kovo 14d.;

tektų projektą įgyvendinti iš kitų lėšų. Norint pagerinti Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje, finansinių resursų problemą reikėtų spręsti ne mažinant finansinius reikalavimus dalyviams iš Lietuvos, o tobulinant nacionalinės paramos galimybes Lietuvoje. Nacionalinė parama aptariama šio darbo 4.3. skyriuje.

Paramos skyrimas dalimis kritikuojamas, kadangi lėšų gali prireikti anksčiau nei jas perves EK: „nežinia, kada staiga prireiks pinigų“, „ne visada galima viską laiku gauti“⁶¹. Tuo atveju tektų naudotis kitomis lėšomis. Todėl EK galėtų pervesti projekto įgyvendinimui skirtus pinigus visus iš karto, neprasidėjus projektui. Organizatoriai turi teikti projekto įgyvendinimo finansines ataskaitas ir likusius nepanaudotus pinigus privalo grąžinti, todėl EK nerizikuotų pervesdama visus pinigus iš karto.

Paraiškų vertinimo laikas, didesnės dalies apklaustųjų nuomone, per ilgas, o laikas nuo sutarčių pasirašymo iki projektų vykdymo pradžios – per trumpas. Todėl atitinkamai reikėtų trumpinti paraiškų vertinimo procedūras, samdant daugiau vertinimo ekspertų ir mažinant kiekvienos paraiškos vertinimų skaičių. Tam turėtų būti didinamas programos biudžetas ar perskirstomos lėšos, mažiau skiriant pačių projektų paramai, daugiau – darbuotojų atlyginimams. Organizatorių patogumui reikėtų leisti projektus pradėti vėliau nei buvo reikalaujama.

Paraiškų formos ir jų pateikimo procedūros didesnės dalies apklaustųjų vertinamos kaip sudėtingos. Paraiškų formos ilgos ir detalios, reikalaujama pateikti išsamią informaciją apie visą projekto eigą ir finansines prognozes. Todėl paraiškos pildymas užima nemažai laiko, tačiau minėta informacija reikalinga Europos Komisijai, kad ši galėtų įsitikinti projekto įgyvendinamumu. Taip pat paraiškų pildymui reikalingos anglų kalbos ir vokiečių ar prancūzų kalbos žinios. Tačiau šią problemą galima išspręsti pasitelkus į pagalbą EKPC, profesionalius vertėjus ar patiemis kultūros operatoriams tobulinant savo užsienio kalbų žinias.

Didelė dalis respondentų teigiamai įvertino kasmet skiriamas prioritėtines sritis skirtingiems projektams. Tačiau, kaip minėta, EK tokio pirmenybių teikimo atsisakė dėl to, kad daugelis projektų apima kelias sritis. Pirmenybių teikimas gali būti aktualus tik pačiai Komisijai, siekiant palengvinti atrankos procedūras ir įgyvendinti visus programos tikslus, kiekvienais metais remiant tik kelis jų. Tačiau vėčiau reikėtų ieškoti kitų tikslų siekimo priemonių, nes pirmenybių teikimas tik apsunkina organizatorių, vykdančių tarpdisciplininius projektus, veiklą.

Neigiamai įvertintos programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės galėjo įtakoti minėto tikslo nepasiekimą. Labiausiai atstumtos socialinės grupės galėjo nedalyvauti projektuose ir neteikti paraiškų dalyvauti programoje tiek dėl per aukštų finansinių reikalavimų, tiek dėl

⁶¹ Tyrimo anketa;

netinkamų laiko terminų, kurie, kaip minėta, taip pat susiję su rizika, kad paraiška bus atmesta, o projekto organizavimas išsibėgėjęs. Kadangi šioms grupėms trūksta finansinių resursų, pati EK turėtų skirti šioms grupėms didesnę dėmesį, taikydama joms mažesnius reikalavimus. Taigi P. A. Sabatier ir D. Mazmanian teiginys, kad politikos įgyvendinimo sėkmingumą gali įtakoti pasirinktos įgyvendinimo priemonės tiriamu atveju iš dalies pasitvirtino. Tikslas atkreipti dėmesį į socialiai pažeidžiamas grupes nepasiektas dėl per aukštų finansinių reikalavimų, per mažo biudžeto ir netinkamų laiko terminų.

4.3. Ekonominių, politinių sąlygų vertinimas: nacionalinės kultūros sektoriaus paramos galimybės Lietuvoje

Šiame skyriuje analizuojami keli P. A. Sabatier ir D. Mazmanian išskirti politikos įgyvendinimą sąlygojantys veiksniai: interesų grupių (šiuo atveju – verslo atstovų), įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios parama politikai bei ekonominės sąlygos. Taip pat toliau tiriama ir viena įgyvendinimo priemonių – finansiniai reikalavimai dalyviams. Programa „Kultūra 2000“ taiko vienodus reikalavimus visoms ES valstybėms, nors jų ekonominio išsivystymo lygis nevienodas. Lietuvos, kaip vienos naujesnių ES šalių narių, dar nepasiekusios tokio ekonominio išsivystymo lygio kaip didžiosios senosios ES valstybės, kultūros operatoriai nesugeba surinkti projekto įgyvendinimui reikalingų lėšų, kurių nesuteikia EK. Viena vertus, jie patys neturi tokių finansinių lėšų, kita vertus, nėra daug nacionalinės paramos galimybių.

Taigi šiame skyriuje analizuojama valdžios suverenų parama kultūros sektoriui per valstybinius paramos kultūrai fondus (skyrius 4.4.1.) ir įstatymus, reglamentuojančius paramos teikimą visoms sritims, įskaitant ir kultūrą (skyrius 4.4.2.). Įstatyminė bazė iš dalies įtakoja pagrindinės interesų grupės, galinčios padėti kultūros operatoriams, t.y. verslo grupių, nenorą remti kultūrinę veiklą.

4.3.1. Valstybinė parama

Kaip jau minėta, Lietuvoje kultūros renginių organizatoriai dėl finansavimo gali kreiptis į Kultūros rėmimo fondą prie LR kultūros ministerijos, Kultūros ministerijos rėmimo programas, savivaldybes, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą, o taip pat į verslo įmones ar privačius paramos fondus. Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondas, iki 2008 sausio 1d. buvęs Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondas, kultūros projektus finansuoja dalinai. Tarp prioritetų fondas įvardina ir „tarptautinio bendradarbiavimo projektus bei iš ES programų finansuojamų Lietuvos projektų kofinansavimą“⁶².

⁶² Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondas, „Paraiškų teikėjams.“ Vilnius.
<<http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/227>> [Žiūrėta 2008 02 27];

Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondo (toliau – KRF) įstatymo 3 straipsnis numato, kad lėšos gaunamos iš trijų šaltinių:

1. 1% akcizo pajamų, gautų už alkoholinius gėrimus ir apdorotą tabaką;
2. 10% lėšų, gautų iš loterijų ir azartinių lošimų mokesčio;
3. kitos teisėtai įgytos lėšos⁶³.

Remiantis Lietuvos Respublikos Kultūros ir Sporto rėmimo fondo įstatymo 3 straipsniu, KSRF be anksčiau minėtų dar galėjo gauti lėšų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų tikslinių asignavimų, juridinių ir fizinių asmenų dovanotų (paaukotų) lėšų ir palūkanų už bankuose saugomas fondo lėšas⁶⁴.

Tačiau šie įstatymų straipsniai kritikuojami, kadangi realiai fondo lėšos gaunamos tik iš akcizo pajamų bei lėšų, gautų iš loterijų ir azartinių lošimų mokesčių. Poetas Liudvikas Jakimavičius straipsnyje „Tautos išblaivinimo paradoksai“ apie Kultūros rėmimo fondo finansavimą teigia, kad „jokių kitų teisėtai įgytų lėšų nebus ir negali būti, kaip jų neatsiranda nei Valdovų rūmų atstatymo, nei Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fonduose – tik iš biudžeto“⁶⁵. LR Kultūros ir sporto rėmimo fondas lėšas taip pat realiai gaudavo tik iš minėtų dviejų šaltinių. Aplinkos ministerijos Visuomenės informavimo skyriaus vyresnioji specialistė Raimonda Karnackaitė lyginamojoje apžvalgoje „Kultūros rėmimo programos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje“ teigia, kad valstybės ir savivaldybių biudžetai neturi galimybių papildomai remti šį fondą, o juridinių ir fizinių asmenų, norinčių dovanoti lėšas, neatsirado⁶⁶. Be to, fondas visas lėšas skiria projektams ir programoms remti, tad į bankus nėra ką padėti. Taip pat sunku įsivaizduoti, kokios galėtų būti „kitos teisėtai įgytos lėšos“.

Kultūros projektus remia ir Kultūros ministerijos programos, finansuojamos iš bendro ministerijai skirto valstybės biudžeto. Augant valstybės biudžetui, didėja ir ministerijos bei jos finansuojamų programų lėšos. Tačiau ministerijos biudžetas auga neproporcingai viso valstybės biudžeto augimui. Nuo 2001 m. iki 2006 m. valstybės biudžetas išaugo 2,5 karto (nuo 6,4 mlrd Lt iki 16,7 mlrd Lt), o Kultūros ministerijai skirta biudžeto dalis tuo pačiu laikotarpiu išaugo tik 1,9 karto (nuo 84,5 mln Lt iki 161 mln Lt)⁶⁷. Taip pat neproporcingai padidėjo parama kultūros programoms lyginant su ministerijos biudžetu. Paramos programoms skirtų lėšų nuo 2003 m. iki

⁶³ Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondo įstatymas, 2007 m. liepos 4 d. Nr. X-1260, Vilnius.

<<http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/281>> [Žiūrėta 2008 03 04];

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, 1998 m. spalio 8 d. Nr. VIII-876, Vilnius, 1. <http://www.kamane.lt/lt/pinigai/konkursai/konkursu_rusis_3/ksrfistatymas/istatymas> [Žiūrėta 2008 03 04];

⁶⁵ Liudvikas Jakimavičius, „Tautos išblaivinimo paradoksai.“ Vilnius, 2008.

<<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/72680>> [Žiūrėta 2008 03 04];

⁶⁶ Raimonda Karnackaitė, „Kultūros rėmimo fondai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.“ Vilnius, 2001.

<<http://politika.osf.lt/kultura/santraukos/KulturosRemimoFondai.htm>> [Žiūrėta 2008 03 04];

⁶⁷ Ten pat;

2006 m. padaugėjo 30%, o ministerijos biudžetas tuo pačiu laikotarpiu išaugo 47%. Vėliau „Vilnius – Europos kultūros sostinė 2009“ direktorės E. Bajorinienės teigimu, kultūrai skiriamo valstybės biudžeto ir jo dalių augimas ne tik per mažas, bet ir netolygus bei nesiejamas su kultūros politikos prioritetais⁶⁸. Taigi nors parama kultūros programoms kasmet didėja, akivaizdu, kad dalis pinigų, kurie galėtų būti skirti joms, panaudojami kitur.

Be to, neaišku, kodėl kultūros projektai finansuojami tiek iš Kultūros ministerijos (toliau – KM) biudžeto, tiek papildomai iš Kultūros rėmimo fondo, administruojamo taip pat Kultūros ministerijos. Kai kurios šių dviejų fondų finansuojamos sritys taip pat iš dalies sutampa⁶⁹. Kultūros ministerija daugelį sričių susiaurina, nors kai kurios sritys platesnės nei KRF. Paminėtinos tokios kultūros sritys kaip kino, muziejų, kultūros paveldo (KM įvardinama kaip „Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo programa“), literatūros (KM programos „Knygos meno konkursas“, „Leidyba“, „Lietuvių literatūros sklaidos programa“, „Skaitymo skatinimo programa“), muzikos (KM „Šiuolaikinės nacionalinės profesionaliosios muzikos kūrėjų ir atlikėjų kūrybos leidybos programa (kompaktinių plokštelių forma“), „Nauji muzikos ir dramos kūriniai“, „Profesionalaus muzikos meno atlikėjų tarptautiniai konkursai“), tautodailės (KM „Etninė kultūra“), KRF „Teatro meno ir mėgėjų meno projektai“ (KM „Profesionalaus scenos meno programa“).

Taip pat paminėtini ir kiti kultūros finansavimo politikos trūkumai. Visų pirma, kultūros rėmimo fondai stokoja viešumo ir objektyvumo, vertindami ir rinkdami remtinius projektus. 2001 m. atlikus apklausą paaiškėjo, kad Lietuvos menininkų nuomone, KSRF „vertinimai, kam skirti paramą, yra gana subjektyvūs, lemia ne projekto kokybę, o asmeniniai santykiai“⁷⁰. 2006 m. pranešime E. Bajorinienė taip pat teigia, kad jaučiama didelė subjektyvios nuomonės įtaka, priimant sprendimus dėl paramos⁷¹. Tai lemia mažas šalies gyventojų skaičius ir tai, kad žmonės, veikiantys tam tikroje sferoje, šiuo atveju, kultūros, vieni kitus pažįsta ir yra linkę padėti pažįstamiems žmonėms ir juos paremti. Be to, kaip teigia E. Bajorinienė, paramos

⁶⁸ Elona Bajorinienė, „Kultūros politika: reglamentavimas ir strategija.“ Vilnius, 2006. <http://www.president.lt/ftp/Bajorinienes_pranesimas.ppt#256,1,KULTURO POLITIKA: REGLAMENTAVIMAS IR STRATEGIJA> [Žiūrėta 2008 03 04];

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija, „Finansuojamos programos.“ Vilnius, 2008. <<http://www.muza.lt/index.php?1662265067>> [Žiūrėta 2008 03 04];

Kultūros rėmimo fondo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. sausio 23 d. nutarimu Nr. 70. <<http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/244>> [Žiūrėta 2008 03 04];

⁷⁰ Karnackaitė;

⁷¹ Elona Bajorinienė, „Kultūros politika: reglamentavimas ir strategija.“ Vilnius, 2006. <http://www.president.lt/ftp/Bajorinienes_pranesimas.ppt#256,1,KULTURO POLITIKA: REGLAMENTAVIMAS IR STRATEGIJA> [Žiūrėta 2008 03 04];

principai keičiami neprognozuojant pasekmių, pvz., nusprendžiama paremti daugiau projektų turint tiek pat lėšų⁷².

Dar vienas kultūros rėmimo programų trūkumas – ilgas sprendimų priėmimo laikas. KS RF nuo paraiškos pateikimo iki rezultatų paskelbimo praeina 5-6 mėn⁷³. Kultūros ministerija užtrunka apie 3-4 mėn⁷⁴. Anot choro „Jauna muzika“ direktorės S. Jonynaitės, renginių organizatoriai ieškodami rėmėjų patenka tarsi į užburta ratą. Rėmėjai paprastai nenori finansuoti renginio, kol nežinoma, ar bus gauta daugiau lėšų, reikiamų įvykdyti projektą. Todėl rizikinga organizuoti renginį, kol neaišku, ar jo įgyvendinimui užteks lėšų. Taigi nacionalinės paramos fondų sprendimų priėmimo laikas turėtų būti trumpinamas.

Kultūros projektus, susijusius su žiniasklaida, valstybė remia ir per Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą (toliau – SRTF), įsteigtą 1996 m. Fondas vykdo šešias programas: kultūros, meno leidinių; šviečiamojo pobūdžio leidinių; regioninės žiniasklaidos; radijo ir televizijos; internetinės žiniasklaidos; vaikų ir jaunimo kultūrinio švietimo⁷⁵. Remiantis Valstybės teikiamos dalinės finansinės paramos kultūriniais ir šviečiamiesiems projektams pagal Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui pateiktas paraiškas bendraisiais konkursų nuostatais, SRTF paraiškas įvertina ir vertinimus viešai paskelbia ne daugiau kaip per 40 kalendorinių dienų⁷⁶. Fondo lėšos, gaunamos iš valstybės biudžeto, nuo 2001 m. nuolatos didėja: nuo 1,99 mln Lt 2001 m. iki 4,74 mln Lt 2006 m.⁷⁷. Tačiau sprendžiant iš atsiliepimų spaudoje, fondo teikiamos paramos neužtenka visiems norintiems. Ypač stipri konkurencija vyksta tarp įvairių kultūros leidinių. Be to, SRTF taip pat kaltinamas subjektyvumu ir viešumo stoka, renkant remtinus projektus⁷⁸.

Savivaldybės taip pat vykdo įvairių kultūrinių projektų paramos programas, finansuojamas iš savo biudžetų⁷⁹. Pavyzdžiui, Vilniaus savivaldybė 2007 m. skyrė 179 500 Lt kultūros renginiams, 77 500 Lt – kultūros mainams, 87 000 Lt – leidybai, 144 000 Lt –

⁷² Ten pat;

⁷³ Karnackaitė;

⁷⁴ Salomėja Jonynaitė, choro „Jauna muzika“ direktorė, interviu su autore, Vilnius, 2008 kovo 6d.;

⁷⁵ Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, „Apie fondą.“ Vilnius, 2005. <<http://www.srtfondas.lt/index.php?-1634540765>> [Žiūrėta 2008 02 27];

⁷⁶ Valstybės teikiamos dalinės finansinės paramos kultūriniais ir šviečiamiesiems projektams pagal Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui pateiktas paraiškas bendrieji konkursų nuostatai, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31d. nutarimu Nr. 1190, 5-6; <http://www.srtfondas.lt/get_file.php?file=YjZ5VXE4S3Jrc3lacG1yUndzV1lsWk9qWm1kbm5wMIRiWjl2bEpQS2JLQndwV3lld3Fwa2xXbXVrOG1WeXBpZ2xaVnFxMkpnY3NwbW0yJTJCaHdzbHZiR2x5WldmSG0yclZuSnBrbnBITW1xT1NubU9qa1pCdzBwV25uYVNSMTVtcm01aGxhNWWhuYXBab2FtdVJtTVh1bzVpVFpuTnBiR2s1M0Q=&view=1> [Žiūrėta 2008 03 08];

⁷⁷ Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, „2005 metų veiklos ataskaita.“ Vilnius, 2006, 5.

<<http://www3.lrs.lt/docs2/XCWIBLAG.DOC>> [Žiūrėta 2008 03 06];

⁷⁸ Edvardas Šiugžda, „Po Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo virtuvę pasižvalgius (1).“ *XXI amžius*, Nr.19, 2003. <http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030307/aktu_04.html> [Žiūrėta 2008 03 06];

⁷⁹ Audrius Dzikevičius, „2.Savivaldybių biudžetai.“ <<http://finansai.tripod.com/vv12.htm>> [Žiūrėta 2008 03 06];

profesionaliesiems (scenos ir vizualiųjų) ir mėgėjų menams paremti⁸⁰. Sprendimų priėmimo laikas, skaidrumas bei objektyvumas priklauso nuo kiekvienos savivaldybės.

Organizatorius, norintis gauti finansavimą iš nacionalinės paramos fondų, turi nuolat sekti skelbimus ir laukti kvietimo rengti projektą, susijusį su jį dominančia sritimi. Negavus finansavimo iš vieno fondo, kreipiamasi į kitą. Kaip teigia V. Jauniškis, galiausiai kreipiamasi į šalies Ministrą pirmininką, kuris skiria lėšų iš Rezervinio fondo⁸¹, nors remiantis Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymu „Vyriausybės rezervo lėšos naudojamos ekstremalių situacijų padariniams likviduoti, išipareigojimams, susijusiems su dalyvavimu tarptautinėse operacijose, bei kitoms reikmėms pagal Vyriausybės nustatytus prioritetus“⁸². Be to, pradedančiam kultūros operatoriui gali būti sunku sužinoti, į kokius fondus galima kreiptis, kada skelbiami kvietimai paraiškoms ir kada galima tikėtis atsakymo, kadangi fondai tokių duomenų neskelbia.

Taigi Lietuvoje veikia keli valstybiniai fondai, tačiau trūksta aiškios sistemos. Nors finansavimas kultūros programoms kasmet didėja, tačiau nepakankamai lyginant su valstybės biudžeto augimu. Viena vertus, neaišku, kaip skirstomos lėšos, tad pertvarkius visą kultūros paramos sistemą, būtų lengviau jas kontroliuoti. Kultūros ministerija turėtų turėti vieną paramos fondą, o ne du, kaip yra dabar. Savivaldybės turėtų savo tinklalapiuose aiškiai pateikti, kokios paramos programos vykdomos, kada ir kaip. Kita vertus, lėšų trūksta ir kitoms valstybės finansuojamos sritims, tad kultūros sektorius – ne išimtis.

Be to, turėtų būti didinamas finansuotųjų projektų atrankos skaidrumas bei objektyvumas, sukuriant efektyvią atskaitomybės sistemą. Šiuo metu kiekvienas fondas atsiskaito skirtingoms institucijoms. Remiantis Kultūros ministerijos ekspertų komisijų nuostatais, Kultūros ministerijos paramos programas vykdo ekspertų komisijos, nerečiau kaip kartą per metus atsiskaitančios kultūros ministrui⁸³. Remiantis Lietuvos Respublikos Kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymo 4 straipsniu, fondas metines lėšų naudojimo ataskaitas turėdavo pateikti Finansų ministerijai, lėšų naudojimą turėjo kontroliuoti Valstybės kontrolė ir du kartus per metus lėšų naudojimo ataskaitos turėjo būti skelbiamos „Valstybės žiniuose“⁸⁴. Pagal naująsias Kultūros rėmimo fondo nuostatas, fondo pusmečio ir metų veiklos ataskaitos turi būti

⁸⁰ Vilniaus miesto savivaldybė, „Kultūros rėmimo 2007 m. programoms vykdyti lėšų paskirstymo sąrašas.“ Vilnius. <<http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=84452>> [Žiūrėta 2008 02 27];

⁸¹ Vaidas Jauniškis, „Kultūros fondai – labirintas su daugeliu kabinetų.“ *Kauno diena*, 2002. <http://www.kamane.lt/lt/menotyros_archyvai/autorius1/jauniskis5/autoriaus_straipsnis_printable> [Žiūrėta 2008 03 07];

⁸² Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas. <http://www.skelbimas.lt/istatymai/biudzeto_sandaros_istatymas.htm> [Žiūrėta 2008 03 07];

⁸³ Kultūros ministerijos ekspertų komisijų nuostatai. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=264847> [Žiūrėta 2008 03 08];

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas;

pateikiamos Lietuvos Respublikos Vyriausybei⁸⁵. Be to, „fondo ataskaitos skelbiamos Kultūros ministerijos interneto tinklalapyje, prireikus – kitose visuomenės informavimo priemonėse“. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 17 straipsnis nurodo, kad SRTF ataskaitas už lėšų panaudojimą turi teikti Seimui⁸⁶.

Visų trijų valstybės biudžeto fondų veiklą turėtų tikrinti LR Valstybės kontrolė, ataskaitos turėtų būti teikiamos Seimui ir skelbiamos fondų tinklalapiuose bei kitose visuomenės informavimo priemonėse. Savivaldybėms aiškiai suformulavus vykdomas kultūros rėmimo programas, jų veikimą turėtų tikrinti savivaldybių kontrolieriai. Savivaldybės taip pat turėtų skelbti ataskaitas savo tinklalapiuose ir visuomenės informavimo priemonėse.

4.3.2. Privataus sektoriaus parama

Be valstybinių paramos fondų, paramą teikia ir keletas verslo įmonių bei privačių paramos fondų. Tačiau jų nėra daug ir jų indėlis į kultūros finansavimą nėra žymus.

Buvo atliktos kelios apklausos dėl paramos ir labdaros teikimo galimybių Lietuvoje. 2003 m. bendra Lietuvos ir Didžiosios Britanijos rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“ atliko du tyrimus. Vieno tyrimo metu buvo apklausti 424 verslo įmonių bei 42 nevyriausybinių organizacijų (toliau – NVO) vadovai⁸⁷. Antro tyrimo metu buvo apklausti 7 verslo, kultūros ir dvasininkijos atstovai bei 7 politikai, atstovaujantys skirtingas politines pažiūras, Seimo frakcijas ir komitetus⁸⁸. 2005 m. pasaulinė rinkos tyrimų ir verslo konsultacijų grupė TNS Gallup apklausė 50 didžiausių Lietuvos verslo įmonių⁸⁹. Tyrėjai ne tik aiškinosi respondentų požiūrį į filantropiją bei jos situaciją Lietuvoje, bet ir siekė identifikuoti pagrindines kliūtis labdaringos veiklos plėtrai šalyje. „Baltijos tyrimų“ apklausti verslo įmonių ir NVO vadovai privataus verslo ir privačių asmenų kaip donorų aktyvumą vertina neigiamai (1 lentelė)⁹⁰.

⁸⁵ Kultūros rėmimo fondo nuostatai;

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas. Vilnius, 1996 m. liepos 2 d. Nr. I-1418.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29884> [Žiūrėta 2008 03 08];

⁸⁷ Baltijos tyrimai, *Lietuvos verslo įmonių ir nevyriausybinių organizacijų apklausa apie filantropiją*. Vilnius, 2003. <http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=10&kind_id=1> [Žiūrėta 2008 03 26];

⁸⁸ Baltijos tyrimai, *Diskusinė grupė ir pagilinti interviu apie filantropiją*. Vilnius, 2003.

<http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=10&kind_id=1> [Žiūrėta 2008 03 26];

⁸⁹ TNS Gallup, *Didžiausių Lietuvos įmonių apklausa apie paramą ir labdarą*. Vilnius, 2005.

<http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=10&kind_id=1> [Žiūrėta 2008 03 26];

⁹⁰ *Lietuvos verslo įmonių ir nevyriausybinių organizacijų apklausa apie filantropiją*, 53;

1 lentelė. Donorų aktyvumo vertinimas⁹¹

		Organizacijos tipas		
		Verslas %	NVO %	Iš viso %
Privatus verslas	Labai aktyviai	3	2	3
	Pakankamai aktyviai	33	29	33
	Nepakankamai aktyviai	56	67	57
	Neturi nuomonės	8	2	7
Privatūs asmenys	Labai aktyviai	3	-	3
	Pakankamai aktyviai	26	17	25
	Nepakankamai aktyviai	59	71	60
	Neturi nuomonės	12	12	12
Visuomeninės organizacijos/fondai	Labai aktyviai	2	12	3
	Pakankamai aktyviai	48	38	47
	Nepakankamai aktyviai	36	38	37
	Neturi nuomonės	14	12	13

Visi trys minėti tyrimai vardina panašius labdaringos veiklos trukdžius, skiriasi tik eiliškumas pagal svarbą. Apibendrinant pagrindinės kliūtys yra šios:

- netinkama dabartinė teisinė bazė, reglamentuojanti labdaros/paramos teikimą Lietuvoje;
- per mažos mokesčių lengvatos, sudėtinga jomis pasinaudoti;
- sudėtingos paramos teikimo procedūros; biurokratizmas (tiek davėjų, tiek gavėjų apkrovimas įvairiais reikalavimais (ataskaitos, kt. įvairi dokumentacija)), sukeliantis didelį psichologinį diskomfortą;
- sudėtinga paramos teikėjų ir gavėjų atsakomybė finansinėms institucijoms;

⁹¹ Ten pat;

- per didelis valstybinių institucijų kišimasis į aptariamą veiklos sritį ir jos kontrolė;
- viešumo, skaidrumo stoka, pvz., gerų, sėkmingų projektų viešinimas.

Taip pat minima ir nepakankamai stipri ekonomika bei tradicijų stoka, mažas davėjų ir gavėjų kultūros lygis (sąmoningumo ugdymo poreikis).

TNS Gallup tyrimas atskleidė, kad 43 % paramą teikusių didžiausių Lietuvos įmonių susidūrė su neprofesionaliais projektais, 20 % nesulaukė grįžtamojo ryšio iš paramos gavėjų apie jų veiklą ir projekto eigą, 19 % susidūrė su nesąžiningais paramos gavėjais⁹². Informacijos trūkumu ir neigiamu visuomenės požiūriu į labdarinę veiklą dauguma apklaustųjų nesiskundė.

Įdomu tai, kad patys politikai sutinka, kad valstybės institucijos į labdarinę veiklą kišasi ir ją kontroliuoja per daug, kad įstatymai nėra tobuli, o labdaros teikimo procedūros sudėtingos⁹³. Politikų teigimu, reikėtų tobulinti teisinę bazę, paprastinti paramos teikimo procedūras, paramos teikėjų ir gavėjų atsiskaitomybę atitinkamoms finansinėms institucijoms, suteikti daugiau mokesčių lengvatų paramos davėjams, užtikrinti skaidrumą, atvirumą, viešumą⁹⁴.

Taigi labdarinę veiklą Lietuvoje riboja ne tik įstatymai, bet ir kiti veiksniai – tradicijų stoka, silpna ekonomika, paramos gavėjų nesąžiningumas ar neprofesionalumas. Be to, susiduriama ir su paramos davėjų nesąžiningumu: „Vardindami Lietuvos organizacijas ar asmenų pavardes, užsiimančių labdaringa veikla ar paramos teikimu, kai kurie apklausoje dalyvavę politikai neslėpė skepticizmo jų atžvilgiu: „Nelabai tikiu jų altruizmu“⁹⁵.

Tačiau privataus verslo atstovų, teikiančių paramą kultūros sektoriui, padaugėtų, jei pagerėtų LR įstatyminė bazė, susijusi su paramos ir labdaros teikimu. Paramos bei labdaros teikimą reglamentuoja LR Labdaros ir paramos įstatymas, LR Pelno mokesčio įstatymas, LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas.

LR Pelno mokesčio įstatymas paramos davėjams taiko dvigubą mokesčio lengvatą (28 str. 2 dalis): „Mokesčio mokėtojams, pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę teikti tik paramą, iš pajamų leidžiama du kartus atskaityti išmokas, įskaitant perleistą turtą, suteiktas paslaugas, kurios Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo nustatyta tvarka skirtos paramai, tačiau ne didesnes kaip 40 procentų mokesčio mokėtojo pajamų, apskaičiuotų iš pajamų atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus atskaitymus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus, išskyrus paramą“⁹⁶. Taip pat apmokestinama paramos

⁹² *Didžiausių Lietuvos įmonių apklausa apie paramą ir labdarą*, 11;

⁹³ *Diskusinė grupė ir pagilinti interviu apie filantropiją*, 6;

⁹⁴ Ten pat, 22;

⁹⁵ Ten pat, 18;

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas, 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675, 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675, Vilnius. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=308893> [Žiūrėta 2008 04 20];

dalis, iš vieno paramos teikėjo per mokestinį laikotarpį, viršijanti 250 minimalių gyvenimo lygių (4 str. 6 dalis), šiuo metu tai sudaro 32 500 Lt.

Remiantis 2003 m. atlikta verslo įmonių ir NVO apklausa, didesnių mokestinių lengvatų teikiant paramą norėtų beveik pusė respondentų⁹⁷. Tačiau ekonomikos politikos analitikas Remigijus Šimašius teigia, kad mokestinių lengvatų didinimas paramos davimo nepaskatintų, kadangi išprovokuotų dar griežtesnę filantropinės veiklos valstybinę priežiūrą: „bet kokios mokesčių lengvatos neišvengiamai sukelia piktnaudžiavimą jomis. <...> detalus reglamentavimas, siekiant išvengti šio piktnaudžiavimo, ne pelno organizacijų veiklai sudaro biurokratinę kliūtį, kurios neskatina ne pelno organizacijų kūrimo ir veiklos, o ypač atgraso nuo labdaros ir paramos teikimo (paramos pripažinimas ir įvertinimas, įvairių dokumentų reikalavimas, remiantis jau minėtų konsultacijų analize, yra vienos iš aktualiausių ne pelno organizacijų rėmėjų problemų)“⁹⁸.

Remiantis LR Labdaros ir paramos įstatymo 7 straipsniu, paramą gali gauti tik juridiniai asmenys, „įstatymo nustatyta tvarka gavę paramos gavėjo statusą“⁹⁹. Įstatymo 12 straipsnis teigia, kad tiek paramos teikėjai, tiek gavėjai turi teikti mėnesines ir metines ataskaitas Valstybinei mokesčių inspekcijai. Paramos teikėjai turi pateikti metinę ataskaitą apie „konkrečius paramos gavėjus, paramos dalyką ir jo vertę“ (12 str. 1 dalis)¹⁰⁰. Mėnesinė ataskaita turi būti teikiama, kai paramos suma vienam paramos gavėjui nuo kalendorinių metų pradžios viršija 50 000 Lt. Paramos gavėjai turi nurodyti „paramos teikėjus, kai parama nebuvo gauta anonimiškai, taip pat paramos vertę ir kaip ši parama buvo panaudota“ (12 str. 2 dalis)¹⁰¹. Taip pat paramos gavėjai turi tvarkyti pačių teikiamos paramos apskaitą (nurodyti paramos gavėjus, paramos dalyką ir jo vertę). Be to, paramos gavėjai turi pateikti duomenis, kad parama naudojama visuomenei naudingiems tikslams, kurie išvardinti įstatymo 3.3. straipsniu, įgyvendinti. Mėnesinės ataskaitos teikiamos, kai paramos suma iš vieno rėmėjo nuo kalendorinių metų pradžios viršija 50 000 Lt.

LR Civilinio kodekso 6.469 straipsnis nurodo, kad paramos, didesnės nei 5 000 Lt, dovanojimas turi būti įformintas rašytine sutartimi, o paramos, didesnės nei 50 000 Lt,

⁹⁷ Lietuvos verslo įmonių ir nevyriausybinių organizacijų apklausa apie filantropiją, 7;

⁹⁸ Remigijus Šimašius, *Ne pelno organizacijos: prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius: Eugrimas, 2007, 185;

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymas, 1993 birželio 3 d. Nr. I-172, Vilnius.

<http://www.skelbimas.lt/istatymai/labdaros_ir_paramos_istatymas.htm> [Žiūrėta 2008 04 19];

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymas;

¹⁰¹ Ten pat;

dovanojimas turi būti patvirtintas notaro¹⁰². Nepatvirtintus notariškai, 50 000 Lt viršijanti suma apmokestinama.

2000 m. nuolatinė nevyriausybinių organizacijų komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateikė siūlymus, kaip pagerinti nevyriausybinių organizacijų padėtį Lietuvoje¹⁰³. Kai kurie siūlymai, susiję su paramos ir labdaros teikimu, aktualūs ir dabar. Visų pirma, siūloma palengvinti paramos gavėjo statuso suteikimo procedūras: „Vyriausybės nutarimu nustatyti, kad visoms šiuo metu veikiančioms asociacijoms, labdaros ir paramos fondams, visuomeninėms organizacijoms bei viešosioms įstaigoms automatiškai suteikiamas paramos gavėjo statusas, o naujos organizacijos be apribojimų, jei atitinka Labdaros ir paramos įstatyme nustatytus kriterijus“¹⁰⁴. Antra, siūlyta „nustatyti, kad informacija apie gautą ar suteiktą labdarą ar paramą teikiama tik Valstybinei mokesčių inspekcijai kartą per metus: atitinkamai pakeisti Labdaros ir paramos įstatymą“¹⁰⁵. Tačiau minėtos informacijos teikimas 2005 m. pabaigoje kaip tik sugriežtintas, įvedus mėnesinį ataskaitų teikimą. Įgyvendinus minėtus siūlymus ir sugrįžus prie metinių ataskaitų teikimo tvarkos, būtų supaprastintos paramos gavimo ir teikimo procedūros ir padaugėtų paramos teikėjų.

4.3.3. Išvados

Kaip minėta, tikslo įtraukti į kultūrinę veiklą socialiai atstumtas visuomenės grupes nepasiekimas buvo iš dalies įtakotas finansinių lėšų trūkumo. Taigi neefektyvi valstybinės paramos kultūrai teikimo sistema ir netobuli paramos teikimo įstatymai Lietuvoje, neskatinantys verslo atstovų teikti paramą, sumažina Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje „Kultūra 2000“ ir trukdo įgyvendinti visus programos tikslus. Tokia situacija įtakojama filantropinių tradicijų stokos (tiek verslo atstovams teikiant paramą, tiek valdžios atsotvams sudarant tinkamas sąlygas paramos teikimui) bei mažo Lietuvos ekonominio išsivystymo lygio lyginant su didžiosiomis ES valstybėmis. Ekonominio išsivystymo lygio įtaką filantropinei veiklai parodo ir faktas, kad trys ketvirtadaliai filantropinių fondų Europoje įsisteigę penkiose turtingose valstybėse: Švedijoje, Danijoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir

¹⁰² LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864, Vilnius. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687> [Žiūrėta 2008 03 28];

¹⁰³ Nuolatinė nevyriausybinių organizacijų komisija, *Pasiūlymai dėl opiausių nevyriausybinių organizacijų problemų, kurias galėtų išspręsti naujai suformuota Lietuvos Respublikos Vyriausybė*. 2000, cituota iš Remigijus Šimašius, *Ne pelno organizacijos: prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius: Eugrimas, 2007, 190;

¹⁰⁴ Ten pat;

¹⁰⁵ Ten pat;

Šveicarijoje¹⁰⁶. Tai patvirtina P. A. Sabatier ir D. Mazmanian teiginį, kad politikos įgyvendinimo sėkmė (šiam darbe – programos veiksmingumas) priklauso nuo interesų grupių, valdžios suverenų paramos ir ekonominių sąlygų.

5. ECOTEC antras išorinis tarpinis programos „Kultūra 2000“ vertinimas

Šioje darbo dalyje apžvelgiu ECOTEC atliktą tarpinį programos „Kultūra 2000“ vertinimą. Kadangi darbe siekiau atlikti išsamesnę programos veiksmingumo analizę, pasiremdu Lietuvos atveju, ši darbo dalis skirta šių dviejų tyrimų palyginimui.

5.1. Vertinimo apžvalga

ECOTEC tyrimas vertino ne tik programos „Kultūra 2000“ veiksmingumą, t.y. tikslų pasiekimo laipsnį, bet ir programos aktualumą, efektyvumą, naudingumą ir tvarumą¹⁰⁷. Programos įgyvendinimo priemonės aptariamos analizuojant programos efektyvumą, t.y. valdymo procesų kokybę ir prieinamų išteklių bendrą panaudojimą¹⁰⁸.

Tyrimo metu buvo apklausti kultūros operatoriai, organizatorių ir bendraorganizatorių statusu dalyvavę programoje „Kultūra 2000“, kultūros kontaktiniai taškai, Vadovavimo komiteto nariai, kultūros ekspertai. Internetinėje apklausoje dalyvavo tik 5,9 % visų projektų vadovų ir bendraorganizatorių. Interviu sutiko dalyvauti 83 % (arba 25 iš 30) kultūros kontaktinių taškų, 73 % (arba 22) Vadovavimo komiteto narių, iš kultūros ekspertų pokalbiams atsitiktinai buvo pasirinkti 6. Taip pat buvo kalbėta su 22 projektų vadovais. Į tyrimą nebuvo įtraukti kultūros operatoriai, nedalyvavę programoje. Be to, buvo atliktos kelios atvejo studijos bei tiriami oficialūs EK dokumentai.

Apklaustieji **tikslus** vertina teigiamai ir mano, kad jie realistiški. Nesutariama tik dėl kai kurių tikslų platumo ir ambicijų. ECOTEC vertintojų atliktas projektų tyrimas rodo, kad veikla atitinka tikslus. Tad nors tikslai labai platus, o naudojami veiksmo žodžiai neleidžia patikrinti jų pasiekimo laipsnio kokybiškai, tyrėjai daro išvadą, kad programos tikslai pasiekti. Jie nemano, kad programoje skiriamas per mažas dėmesys socialiai pažeidžiamoms grupėms, yra

¹⁰⁶ Simon Scott, „Philanthropic Foundations and Development Co-operation.“ *DAC Journal*, Vol. 4, No. 3, 2003. <https://www.hudson.org/files/documents/2008%20Index%20-%20Low%20Res.pdf> [Žiūrėta 2008 05 23];

¹⁰⁷ *Second External Interim Evaluation of the Culture 2000 Framework Programme – Invitation to Tender No. DG EAC 31/04*, i;

¹⁰⁸ Ten pat, 84;

problema ir siūlo joms pasimokyti iš geros praktikos pavyzdžių. Tačiau vis dėlto rekomenduojama įvesti pagrindinius veiklos rodiklius (ang. *Key performance indicators*) kiekvienam programos tikslui vertinti.

Dauguma operatorių mano, kad **kofinansavimo taisyklė** apriboja dalyvavimo programoje galimybes. 65 % apklaustųjų teigia, kad šis reikalavimas ypač sunkiai įgyvendinamas mažesniems operatoriams, individualiems veikėjams bei socialiai pažeidžiamoms grupėms, kurios neturi reikalaujamų 5 % projekto lėšų. Kultūros sektoriui trūksta pinigų visose šalyse, bet ypač naujosiose šalyse narėse. Taip pat kultūros kontaktinių taškų bei projektų atstovai pabrėžė, kad reikėtų papildomo finansavimo kultūros veikėjų mobilumui – partnerių paieškai ir kontaktų užmezgimui. Tačiau dauguma sutinka, kad tokie įsipareigojimai reikalingi, kad nebūtų per daug naudojamosi viešais pinigais ir kad tai sunki užduotis tvarkantis su 25 ir daugiau šalių. Be to, organizatoriai taip verčiami įsipareigoti.

Tyrimo autoriai mano, kad finansinių reikalavimų keisti nereikia. Pirma, jų nuomone, toks reikalavimas bet kokių atveju būtų sutinkamas neigiamai. Antra, organizatoriai turi įsipareigoti. Trečia, nėra duomenų, kad mažesnės organizacijos būtų atstovaujamos mažiau. Mažųjų šalių operatoriai, tyrėjų nuomone, turėtų būti labiau remiami nacionaliniu lygmeniu.

Programos biudžetas. Kaip jau minėta, pirmojo tipo projektams paremti planuota skirti ne daugiau kaip 45 % bendro programos biudžeto, tačiau realiai 2000-2004 m. jiems buvo skirta 7,12 mln eurų daugiau. Viršyti ir planuoti 35 % antrojo tipo projektams, tačiau jiems buvo nustatytas minimumas, tad reikalavimas nepažeistas. Trečiojo tipo projektams skirta maždaug tiek, kiek ir planuota. 6,13 mln eurų mažiau nei planuota skirta programos administravimui, tad šie pinigai greičiausiai panaudoti paremti projektus. Taigi daroma išvada, kad programos valdymas efektyvesnis ir reikalaujantis mažesnio finansavimo nei manyta. Be to, likę pinigai gali būti panaudoti veiklos patobulinimui ar praplėtimui.

Kultūros operatoriai mano, kad programos biudžetas mažas, pvz., lyginant su Leonardo da Vinci programa. Programos „Kultūra 2000“ visą biudžetą sudarė 236,5 mln eurų, o Leonardo da Vinci programai tiems patiems metams planuota skirti 1,150 mln. eurų¹⁰⁹. Tačiau tyrimo autoriai mano, kad svarbiau ne projektų kiekybė, o kokybė, tad maži ištekliai nebūtinai yra neigiamas dalykas.

Daugiau nei pusė apklaustųjų projektų vadovų vertina **KKT veiklą** teigiamai. Ketvirtadalis respondentų teigė neturį šiuo klausimu nuomonės. Įtariama, kad pastarieji,

¹⁰⁹ Europos Komisija, *Interim report on the implementation of the second phase of the Leonardo da Vinci Programme (2000-2006)*. Briuselis, 2004, 5.
<http://ec.europa.eu/education/programmes/evaluation/intleonardo_en.pdf> [Žiūrėta 2008 03 21];

rašydami paraiškas, mažai ar visai nebuvo susisiekę su KKT. Dauguma KKT teigė, kad jiems užtenka skiriamų išteklių savo funkcijoms įgyvendinti. Kai kuriems išteklių norisi daugiau, kad galėtų funkcijas atlikti kokybiškiau. Kai kurie skundėsi, kad iš jų reikalaujama daugiau, nemokant papildomai. Ši problema ypač aktuali didelėse šalyse, pvz., dėl didelių atstumų sunaudojama daugiau lėšų kelionėms. Pasitenkinimas finansavimu priklauso ir nuo nacionalinio ar regioninio KKT kofinansavimo. ECOTEC vertintojai siūlo papildomai finansuoti tik didžiųjų šalių kultūros kontaktinius taškus.

Kai kurie respondentai mano, kad **projektus skirstyti į tipus** nėra gerai, nes nėra kur priskirti naujoviškų tarpdisciplininių projektų. Todėl tyrimo autoriai rekomenduoja pildant paraiškas leisti organizatoriams pasirinkti vieną pagrindinę meno sritį ir kelias antraeiles.

Dauguma respondentų mano, kad **pirmenybių teikimas** vieno tipo projektams 2002-2004 m. nebuvo teisingas, kadangi galėjo būti aukštos kokybės projektų kitose srityse, kurie, negavę pirmenybės, liko neparemti. ECOTEC vertintojai šiuo klausimu savo nuomonės ir rekomendacijų nepateikė.

Organizatoriai kritikuoja sudėtingus administracinius ir organizacinius **paraiškų pateikimo** reikalavimus. Teigiama, kad tik didelės organizacijos turi administracinius gebėjimus užpildyti tokias paraiškas. Vienas minėtų trūkumų, kad paraiškose reikia nurodyti visus dalyvius, ką sunku numatyti iš anksto. O tiesioginių kūrybinių ar esminių projekto veiklų kaštų nereikia taip detalizuoti. Be to, organizatoriai priversti per daug koncentruotis į paraiškų atitikimą reikalavimams, projektai orientuojami ne į idėją, o į paraišką. Todėl programos vertintojai siūlo supaprastinti paraiškų formą.

Kritikuojamas ir **kvietimų paraiškoms teikti laikas bei atrankos procedūra**. Kvietimai skelbiami prieš vasarą ir paraiškas reikia pateikti iki lapkričio mėnesio. O būtent vasarą visi atostogauja ir sunku ieškoti partnerių bei kartu rašyti paraišką. Tuomet iki kito pavasario pabaigos reikia laukti, ar bus pasirašytos sutartys, tad ypač mažai laiko lieka pasiruošti metiniams projektams. Be to, organizatoriai skundžiasi, kad atmestiems paraiškovams nesuteikiamas paaiškinimas (ang. *Feedback*).

Projektų trukmė. Kai kurie respondentai mano, kad metiniai projektai per trumpi, kad paskatintų efektyvų bendradarbiavimą. Kita vertus, šio tipo projektai tinka mažiau patyrusiems organizatoriams įsitraukti į kultūrinį bendradarbiavimą ir veikia kaip katalizatorius tolimesnei partnerystei.

Tyrimo autoriai atrankos procedūrai palengvinti ir sutrumpinti teikia šias rekomendacijas: padidinti Techninės pagalbos biuro trumpalaikių projektų vertintojų skaičių, kad greičiau vyktų darbas; mažinti kiekvienos paraiškos vertinimų skaičių iki trijų; vieną dieną

paskirti vertintojų ekspertų supažindinimui su paraiškų vertinimu; skatinti, kad tie patys vertintojai grįžtų dirbti ir kitais metais, išsiaiškinant, kodėl jie negrįžta; kur įmanoma, išlaikyti ekspertus daugeliui metų; supažindinti vertintojus su jų darbo kokybe, prastai dirbančius vertintojus pašalinti iš tolimesnio atrankos proceso; nustatyti lankstesnius projektų pradžios terminus; atmestų paraiškų autoriams pateikti paaiškinimus, kodėl jų projektai nebuvo paremti.

Visoms minėtoms rekomendacijoms įgyvendinti ECOTEC vertintojai siūlo perskirtyti turimą programos biudžetą.

Nepaisant to, kad programos tikslai per platūs ir struktūra turi trūkumų, apskritai dauguma respondentų mano ir tyrimo autoriai sutinka, kad programa „Kultūra 2000“ – tinkama sistema, teikianti finansinę paramą kultūrinio bendradarbiavimo projektams ES lygmeniu.

5.2. ECOTEC vertinimo palyginimas su šiuo tyrimu

Šis tyrimas panašus į ECOTEC atliktą programos vertinimą tiriamaisiais klausimais, tačiau skiriasi darbo metodai, rezultatai, vertinimai bei rekomendacijos. Taip pat šiame darbe plačiau išanalizuotos nacionalinės paramos galimybės Lietuvoje, kaip vienas dalyvavimą programoje ribojančių veiksnių.

Skirtingai nei ECOTEC tyrimas, šis darbas remiasi teoriniu pagrindu – plačiai ir dažnai taikomu P. A. Sabatier ir D. Mazmanian sėkmingo politikos įgyvendinimo modeliu. Šio tyrimo metu buvo apklausti ne tik programoje dalyvavę ir EK finansavimą gavę kultūros operatoriai, bet ir programa besidomintys, tačiau neturintys galimybių joje dalyvauti, organizatoriai. Būtent šių respondentų nuomonė leido išsamiau ištirti programos trūkumus. Be to, šis darbas tiria Lietuvos atvejį, šalia bendro pobūdžio programos trūkumų iškelia tik Lietuvai būdingas problemas ir pateikia rekomendacijas, kaip pagerinti Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje.

Tyrimų metu gauti rezultatai ir jų vertinimai taip pat skiriasi. Visų pirma, ECOTEC tyrimas į programos tikslų formuluotes žiūri atlaidžiai, nors ir siūlo įvesti tikslų vertinimo rodiklius. Vertintojai teigia, kad tikslai pasiekti, nors ir mažu mastu. Mano manymu, specifiniai tikslai neturėtų atkartoti bendrųjų, o kaip tik juos sukongretinti. Ne visų tikslų pasiekimo laipsnį galima išmatuoti, pvz., kuo didesnio piliečių dalyvavimo siekimą. Taip pat kai kurie tikslai vertintini kaip veiksmai ar priemonės. Be to, vienas tikslų Lietuvoje nebuvo pasiektas – nebuvo kreipiamas dėmesys į socialiai pažeidžiamas grupes.

Įgyvendinimo priemonių tyrimų rezultatai visose programoje dalyvavusiose šalyse ir Lietuvoje šiek tiek skyrėsi. Tiek vieno, tiek kito tyrimo respondentai problemiškomis įvardina šias įgyvendinimo priemones – programai skirtą biudžetą, finansinius reikalavimus dalyviams, laiko terminus, paraiškų teikimo procedūras. Tiek Lietuvos, tiek kitų šalių kultūros operatoriai teigiamai vertina savo KKT veiklą. Tačiau skiriasi požiūris į projektų skirstymą į tipus, kasmetinį pirmenybių suteikimą tam tikriems projektams, projektų trukmę. Šias įgyvendinimo priemones lietuviai vertina teigiamai, o kitų šalių atstovai – neigiamai. Be to, ECOTEC tyrėjai nevertino privalomo šalių skaičiaus ir paramos skyrimo dalimis.

Šio darbo išvada prieštarauja ECOTEC vertintojų nuostatai, kad programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas veiksmingas. Šio darbo autorė programos įgyvendinimą Lietuvoje vertina tik kaip iš dalies veiksmingą, kadangi dalis programoje keliamų tikslų tėra veiksmai ar priemonės, todėl netikslinga vertinti jų pasiekimo laipsnio. Be to, specifiniai programos tikslai neturėtų atkartoti bendrųjų tikslų, o kaip tik juos sukonkretinti. Taip pat neįmanoma pamatuoti tikslo siekti kuo didesnio piliečių dalyvavimo. Iš vertintų programos tikslų Lietuvoje nebuvo pasiektas vienas – siekti atkreipti dėmesį į labiausiai socialiai pažeidžiamas grupes.

Taigi galima teigti, kad buvo verta [ir naudinga] ištirti Lietuvos atvejį ne tik skirtinga tyrimų metodika, bet surenkant ir pateikiant naujus duomenis, kitokius nei ECOTEC tyrimo rezultatai, iškeliant tik Lietuvai būdingas ir labai aktualias problemas. Paskutiniame skyriuje pateikiamos darbo išvados bei rekomendacijos minėtoms problemoms spręsti ir „Kultūra 2000“ tęsiančių programų veiksmingumui kelti.

Išvados ir rekomendacijos

2001 m. kultūros projektų organizatoriams Lietuvoje atsivėrė papildoma finansavimo galimybė – šalies dalyvavimas pagrindinėje ES kultūros rėmimo programoje „Kultūra 2000“. Tačiau atsiradus programai, kilo ir naudos gavėjų nepasitenkinimas ja. Todėl šio darbo tikslas buvo ištirti programos veiksmingumą Lietuvoje – sužinoti, ar buvo pasiekti programos tikslai, o jeigu nebuvo, kokie pagrindiniai tikslų įgyvendinimo trukdžiai.

Nors 2002 ir 2005 m. buvo atlikti panašūs tyrimai, be kita ko, siekiantys ištirti programos veiksmingumą, šio darbo tikslas buvo išsamiau įvertinti programos veiksmingumą, remiantis Lietuvos atvejo analize. Šiame darbe taikomi kiti tyrimo metodai. Tyrimas remiasi teoriniu P. A. Sabatier ir D. Mazmanian sėkmingo politikos įgyvendinimo modeliu. Šio tyrimo metu buvo apklausti ne tik programoje dalyvavę ir EK finansavimą gavę kultūros operatoriai, bet ir programa besidomintys, tačiau neturintys galimybių joje dalyvauti, organizatoriai. Būtent šių respondentų nuomonė leido išsamiau ištirti programos trūkumus. Be to, darbe šalia bendro pobūdžio programos trūkumų iškeliamos tik Lietuvai būdingos problemos ir pateikiamos rekomendacijos, kaip pagerinti Lietuvos kultūros operatorių galimybes dalyvauti programoje, kartu sudarant sąlygas įgyvendinti nepasiektus tikslus.

Kaip minėta, teoriniu pagrindu buvo pasirinktos P. A. Sabatier ir D. Mazmanian šešios sėkmingo politikos įgyvendinimo sąlygos: aiškūs ir nuoseklūs tikslai, adekvati priežastinė teorija, įgyvendinimo struktūros, kvalifikuoti įgyvendintojai, interesų grupių ir įstatymų leidybos bei vykdomosios valdžios parama, socialinių ir ekonominių sąlygų kaita.

Apibendrinus darbo rezultatus, daromos šios išvados:

1. Programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje veiksmingas iš dalies, kadangi: dalis programoje pateikiamų tikslų tėra veiksmai ar priemonės, todėl netikslinga vertinti jų pasiekimo laipsnio; specifiniai programos tikslai atkartoja, o ne sukonkretina bendruosius tikslus; neįmanoma pamatuoti tikslo siekti kuo didesnio piliečių dalyvavimo; iš vertintų programos tikslų Lietuvoje nebuvo pasiektas vienas – siekti atkreipti dėmesį į labiausiai socialiai pažeidžiamas grupes.
2. Minėtas tikslas nebuvo pasiektas dėl netinkamai pasirinktų įgyvendinimo priemonių (per aukštų finansinių reikalavimų dalyviams, per mažo programos biudžeto, netinkamų laiko terminų) ir verslo atstovų, Lietuvos įstatymų leidžiamosios bei vykdomosios valdžios paramos kultūros sektoriui stokos.

Pateiktos darbo išvados iš dalies patvirtinta darbo hipotezė: ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje buvo tik iš dalies veiksmingas. Dėl nevykusiai suformuluotų

tikslų, daugumos jų pasiekimo laipsnis nebuvo vertinamas. Vienas iš vertintų tikslų pasiektas nebuvo dėl netinkamai pasirinktų įgyvendinimo priemonių, interesų grupių ir valdžios paramos Lietuvoje trūkumo bei prastų ekonominių sąlygų šalyje. Apibendrinant galima teigti, kad darbe buvo pasirinktas tinkamas teorinis pagrindas ištirti hipotezei, kadangi visos išvardintos sąlygos įtakojo programos veiksmingumą.

Siekiant padidinti ES kultūros rėmimo programų įgyvendinimo veiksmingumą Lietuvoje, reikalingi veiksmai tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu.

ES lygmeniu reikalinga:

1. peržiūrėti „Kultūra 2000“ tęsiančių programų tikslus, siekiant, kad specifiniai tikslai sukonkretintų bendruosius ir tikslai būtų atskirti nuo veiksmų ir priemonių;
2. koreguoti programos įgyvendinimo priemones:

ženkliai sutrumpinti paraiškų vertinimo laiką ir leisti vėliau pradėti projektus;

pervesti projekto įgyvendinimui skirtus pinigus visus iš karto, neprasidėjus projektui;

sumažinti finansinius reikalavimus labiausiai pažeidžiamoms socialinėms grupėms, teikiant joms didesnę paramą nei kitiems programos dalyviams.

Nacionaliniu lygmeniu būtina didinti kultūros rėmimo galimybes:

1. sutvarkyti valstybinės paramos kultūrai sistemą:

sujungti Kultūros ministerijos vykdomas paramos kultūrai programas su Kultūros rėmimo fondu prie Kultūros ministerijos;

agentūrų, vykdančių paramos kultūrai programas, tinklalapiuose aiškiai ir sistemingai pateikti susijusią informaciją;

didinti konkursų paramai teikti skaidrumą bei objektyvumą. Kultūros ministerijos vykdomas paramos programas bei Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo veiklą turėtų tikrinti LR Valstybės kontrolė, ataskaitos turėtų būti teikiamos Seimui ir skelbiamos fondų tinklalapiuose bei kitose visuomenės informavimo priemonėse. Savivaldybių paramos programų veikimą turėtų tikrinti savivaldybių kontrolieriai. Savivaldybės taip pat turėtų skelbti ataskaitas savo tinklalapiuose ir visuomenės informavimo priemonėse;

trumpinti nacionalinės paramos fondų sprendimų priėmimo (paraiškų vertinimo) laiką;

2. keisti Lietuvos Respublikos įstatymus, reglamentuojančius paramos ir labdaros teikimą:

supaprastinti paramos gavėjo statuso teikimo procedūras;

mažinti Valstybinei mokesčių inspekcijai teikiamų veiklos ataskaitų per metus skaičių iki vieno.

Įgyvendinus pateiktas rekomendacijas, taptų veiksmingesnės tolimesnės ES kultūros paramos programos, efektyvesnė Lietuvos valstybinės paramos kultūrai sistema. Palengvinus paramos ir labdaros teikimo procedūras, atsirastų daugiau privataus verslo atstovų, norinčių ir galinčių remti tiek kultūros, tiek kitas sritis.

Darbe nebuvo ištirtas galimas įvairių interesų grupių poveikis kuriant programą „Kultūra 2000“, formuluojant tikslus, parenkant įgyvendinimo priemones, kadangi reikėtų skirti daugiau laiko ir lėšų surasti ir apklausti programos kūrėjus. Tai būtų leidę išsamiau ištirti nepakankamo programos veiksmingumo priežastis, tad toks tyrimas galėtų būti atliktas ateityje.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. „DECISION No 508/2000/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 14 February 2000 establishing the Culture 2000 programme.“ *Official Journal of the European Communities*, L63/1, 2000.
<http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/official_doc/doc_en.html> [Žiūrėta 2007 03 10];
2. Bajorinienė, Elona, „Kultūros politika: reglamentavimas ir strategija.“ Vilnius, 2006.
<http://www.president.lt/ftp/Bajorinienes_pranesimas.ppt#256,1,KULTŪROS POLITIKA: REGLAMENTAVIMAS IR STRATEGIJA> [Žiūrėta 2008 03 04];
3. Bajorinienė, Elona, „Kultūros projektų finansavimo iš ES struktūrinių fondų specifika. Lietuvos 2007 – 2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos apžvalga.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;
4. Baltijos tyrimai, *Diskusinė grupė ir pagilinti interviu apie filantropiją*. Vilnius, 2003.
<http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=10&kind_id=1> [Žiūrėta 2008 03 26];
5. Baltijos tyrimai, *Lietuvos verslo įmonių ir nevyriausybinių organizacijų apklausa apie filantropiją*. Vilnius, 2003. <http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=10&kind_id=1> [Žiūrėta 2008 03 26];
6. Barniškytė, Sigita, Milda Laužikaitė, Vilma Levickaitė ir Elona Bajorinienė (sud.), *Lietuvos dalyvavimas Europos Sąjungos programoje „Kultūra 2000“*. Vilnius: Europos kultūros programų centras, 2007;
7. Džikevičius, Audrius, „2.Savivaldybių biudžetai.“ <<http://finansai.tripod.com/vvl2.htm>> [Žiūrėta 2008 03 06];
8. Europos Komisija, „Calls for proposals 2002“. Briuselis, 2002.
<http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/calls/propo_2002_en.html> [Žiūrėta 2007 05 12];
9. Europos Komisija, „Calls“. Briuselis.
<http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/appels_en.html> [Žiūrėta 2007 05 15];
10. Europos Komisija, „Culture 2000: call for proposals for 2004“. *Official Journal of the European Union*, C 195/20, 2003.
<http://ec.europa.eu/culture/eac/archive/calls/appel_2004_en.html> [Žiūrėta 2007 05 12];
11. Europos Komisija, „Culture 2000: Presentation.“ Briuselis, 2007.
<http://ec.europa.eu/culture/eac/culture2000/cult_2000_en.html> [Žiūrėta 2008 02 27];

12. Europos Komisija, „History.“ Briuselis.
<http://ec.europa.eu/culture/eac/culture2000/historique/historic_en.html> [Žiūrėta 2008 02 26];
13. Europos Komisija, *Interim report on the implementation of the second phase of the Leonardo da Vinci Programme (2000-2006)*. Briuselis, 2004, 5.
<http://ec.europa.eu/education/programmes/evaluation/intleonardo_en.pdf> [Žiūrėta 2008 03 21];
14. Europos Komisija, „MEDIA 2007.“ Briuselis.
<http://ec.europa.eu/information_society/media/overview/2007/index_en.htm> [Žiūrėta 2008 02 26];
15. Gražulytė, Inga, „Kultūra ir ES programa „Veiklus jaunimas“ (2007 – 2013 m.). Tikslai, pagrindinės nuostatos.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;
16. Jakimavičius, Liudvikas, „Tautos išblavinimo paradoksai.“ Vilnius, 2008.
<<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/72680>> [Žiūrėta 2008 03 04];
17. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra, „Kas yra programa „Veiklus jaunimas“?“ Vilnius. <<http://www.jtba.lt/index.php?pageID=1&>> [Žiūrėta 2008 02 26];
18. Jauniškis, Vaidas, „Kultūros fondai – labirintas su daugeliu kabinetų.“ *Kauno diena*, 2002.
<http://www.kamane.lt/lt/menotyros_archyvai/autorius1/jauniskis5/autoriaus_straipnis_printable> [Žiūrėta 2008 03 07];
19. Kaklauskienė, Gražina, „Kultūra ES Mokymosi visą gyvenimą programa (2007 – 2013 m.). Tikslai, pagrindinės nuostatos.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;
20. Karnackaitė, Raimonda, „Kultūros rėmimo fondai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje.“ Vilnius, 2001. <<http://politika.osf.lt/kultura/santraukos/KulturosRemimoFondai.htm>> [Žiūrėta 2008 03 04];
21. Kultūros ministerijos ekspertų komisijų nuostatai.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=264847> [Žiūrėta 2008 03 08];
22. Kultūros rėmimo fondo nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. sausio 23 d. nutarimu Nr. 70.
<<http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/244>> [Žiūrėta 2008 03 04];

23. Levickaitė, Vilma, „ES programos „Europa piliečiams“ (2007 – 2013 m.) ir „Europos kultūrų dialogo metai“ (2008 m.). Tikslai, pagrindinės nuostatos.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;
24. Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondas, „Paraiškų teikėjams.“ Vilnius.
<<http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/227>> [Žiūrėta 2008 02 27];
25. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas.
<http://www.skelbimas.lt/istatymai/biudzeto_sandaros_istatymas.htm> [Žiūrėta 2008 03 07];
26. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864, Vilnius.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107687> [Žiūrėta 2008 03 28];
27. Lietuvos Respublikos Kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, 1998 m. spalio 8 d. Nr. VIII-876, Vilnius.
<http://www.kamane.lt/lt/pinigai/konkursai/konkursu_rusis_3/ksrfistatymas/istatymas> [Žiūrėta 2008 03 04];
28. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija, „Finansuojamos programos.“ Vilnius, 2008.
<<http://www.muza.lt/index.php?1662265067>> [Žiūrėta 2008 03 04];
29. Lietuvos Respublikos Kultūros rėmimo fondo įstatymas, 2007 m. liepos 4 d. Nr. X-1260, Vilnius. <http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/281> [Žiūrėta 2008 03 04];
30. Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymas, 1993 birželio 3 d. Nr. I-172, Vilnius. <http://www.skelbimas.lt/istatymai/labdaros_ir_paramos_istatymas.htm> [Žiūrėta 2008 04 19];
31. Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas, 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675, 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675, Vilnius.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=308893> [Žiūrėta 2008 04 20];
32. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Vilnius, 1996 m. liepos 2 d. Nr. I-1418. <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=29884> [Žiūrėta 2008 03 08];
33. Lindblom, Charles E. ir Edward J. Woodhouse, *Politikos formavimo procesas*. Vilnius: Algarvė, 1999;
34. Llopis-Navarro, Patricia, Andrew McCoshan, Steven Murray ir Simon Ray, *Second External Interim Evaluation of the Culture 2000 Framework Programme – Invitation to*

- Tender No. DG EAC 31/04. 2006.*
<http://ec.europa.eu/culture/eac/sources_info/evaluation/performed_en.html> [Žiūrėta 2007 03 13];
35. Parsons, Wayne, *Viešojo politika*. Vilnius: Eugrimas. 2001;
36. Scott, Simon, „Philanthropic Foundations and Development Co-operation.“ *DAC Journal*, Vol. 4, No. 3, 2003.
<<https://www.hudson.org/files/documents/2008%20Index%20-%20Low%20Res.pdf>> [Žiūrėta 2008 05 23];
37. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, „2005 metų veiklos ataskaita.“ Vilnius, 2006. <<http://www3.lrs.lt/docs2/XCWIBLAG.DOC>> [Žiūrėta 2008 03 06];
38. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas, „Apie fondą.“ Vilnius, 2005.
<<http://www.srtfondas.lt/index.php?-1634540765>> [Žiūrėta 2008 02 27];
39. Šalavėjus, Ignatas, „Kultūros finansavimas iš Europos teritorinio bendradarbiavimo ir Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės programų.“ Pranešimas seminare „Kultūros projektų finansavimas Europos Sąjungoje“, Vilnius, 2007 vasario 14d.;
40. Šimašius, Remigijus, „Ne pelno organizacijos: prigimtis ir reglamentavimas.“ Vilnius: Eugrimas, 2007;
41. Šiugžda, Edvardas, „Po Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo virtuvę pasižvalgus (1).“ *XXI amžius*, Nr.19, 2003.
<http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030307/aktu_04.html> [Žiūrėta 2008 03 06];
42. Švietimo mainų paramos fondas, „Nuo 2007 m. sausio 1 d. prasidės nauja ES programa "Mokymosi visą gyvenimą programa." Vilnius, 2006.
<<http://www.europass.lt/index.php?cid=2876>> [Žiūrėta 2008 02 26];
43. Švietimo, audiovizualinė ir kultūros vykdomoji agentūra, „Citizenship – Connecting people throughout Europe.“ Briuselis.
<http://eacea.ec.europa.eu/citizenship/programmes2004_2006.htm> [Žiūrėta 2008 02 26];
44. Tarptautinių kultūros programų centras, „Lietuvos dalyvavimas ES programoje „Kultūra 2000“ 2004 metais“. Vilnius. <<http://www.durys.org/pvz2004.htm>> [Žiūrėta 2005 11 29];
45. TNS Gallup, *Didžiausių Lietuvos įmonių apklausa apie paramą ir labdarą*. Vilnius, 2005. <http://www.nisc.lt/lt/files.php?start5=10&kind_id=1> [Žiūrėta 2008 03 26];

46. Valstybės teikiamos dalinės finansinės paramos kultūriniais ir šviečiamiesiems projektams pagal Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui pateiktas paraiškas bendrieji konkursų nuostatai, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31d. nutarimu Nr. 1190.
<http://www.srtfondas.lt/get_file.php?file=YjZ5VXE4S3Jrc3lacG1yUndzV1lsWk9qWm1kbn5wMIRiWjl2bEpQS2JLQndwV3lld3Fwa2xXbXVrOG1WeXBpZ2xaVnFxmknY3NwbW0yJTJCaHdzbHZiR2x5WldmSG0yclZuSnBrbnBITW1xT1NubU9qa1pCdzBwV25uYVNSMTVtcm01aGxhNWhuYXBab2FtdVJtTVhIbzVpVFpuTnBiR2slM0Q=&view=1> [Žiūrėta 2008 03 08];
47. Vilniaus miesto savivaldybė, „Kultūros rėmimo 2007 m. programoms vykdyti lėšų paskirstymo sąrašas.“ Vilnius.
<<http://www.vilnius.lt/newvilniusweb/index.php/101/?itemID=84452>> [Žiūrėta 2008 02 27];
48. Vilpišauskas, Ramūnas ir Vitalis Nakrošis, *Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka*. Vilnius: Eugrimas, 2003;

PRIEDAS NR. 1. Tyrimo anketa „ES programos „Kultūra 2000“ tikslų pasiekimo laipsnis“

Šios anketos tikslas yra sužinoti ES programos „Kultūra 2000“ paramą gavusių projektų, kuriuose organizatorių ar bendraorganizatorių statusu dalyvavo Lietuvos kultūros operatoriai, atitikimą programos tikslams. Jūsų nuomonė yra labai svarbi – Jums leidus, anketos duomenys bus naudojami VU TSPMI studentės Eglės Kumžaitės rengiamame magistriniame darbe „ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje: veiksmingumo analizė“.

Įrašykite savo projekto pavadinimą:

Pažymėkite tinkamus variantus. Ar Jūsų vykdomo projekto metu buvo :

- kreipiamas dėmesys į labiausiai atstumtas socialines grupes.
- kreipiamas dėmesys į regioninius skirtumus.
- kreipiamas dėmesys į jaunimą.
- siekiama išsaugoti, propaguoti Europos meno paveldą.
- populiarinamos ES teritorijoje esančios kultūrai svarbios vietos, paminklai.
- skatinama pažinti įvairias Europos kalbas.
- skatinama pažinti skirtingas Europos tautų istorijas.
- skatinamas menininkų, autorių ir kitų kultūros veikėjų mobilumas.
- tobulinami specialistai, keičiamasi patirtimi akademinio ir praktinio lygmeniu.
- bendradarbiaujama su trečiosiomis (ne ES) šalimis.

PRIEDAS NR. 2 Tyrimo anketa „ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimo priemonės“

Šios anketos tikslas yra sužinoti kultūros operatorių nuomonę apie ES programą „Kultūra 2000“. Prašome į apklausoje pateikiamus klausimus atsakyti atvirai bei išsamiai. Jūsų nuomonė yra labai svarbi – Jums leidus, anketos duomenys bus naudojami VU TSPMI studentės Eglės Kumžaitės rengiamame magistriniame darbe „ES programos „Kultūra 2000“ įgyvendinimas Lietuvoje: veiksmingumo analizė“.

1. Ar esate teikęs(-usi) paraišką dalyvauti programoje “Kultūra 2000”:

- Taip
- Ne (pereikite prie trečiojo klausimo)

2. Jei taip, ar gavote finansavimą:

- Taip
- Ne

3. Pateikite savo nuomonę apie programos **įgyvendinimo priemones** (tinkamą atsakymą apibraukite).

3.1. Kaip vertinate projektų skirstymą į veiksmus?

- A. Teigiamai,
- B. Neigiamai,
- C. Neturiu nuomonės.

3.2. Kaip vertinate privalomą bent 3 ar 5 šalių (priklausomai nuo veiksmų tipo) dalyvavimą projekte?

- A. Per didelis šalių skaičius,
- B. Per mažas šalių skaičius,
- C. Tinkamas šalių skaičius,
- D. Neturiu nuomonės.

3.3. Kaip vertinate nustatytą projektų trukmę: 1-2 metai pirmajame veiksmo, iki 3 metų antrajame veiksmo?

- A. Teigiamai,
- B. Neigiamai,
- C. Neturiu nuomonės.

3.4. Kaip vertinate, kad 2002 – 2004 m. buvo skiriamos prioritetinės sritys pirmajame veiksmo (specifiniai, naujoviški, eksperimentiniai veiksmai)?

- A. Teigiamai,
- B. Neigiamai,
- C. Neturiu nuomonės.

3.5. Kaip vertinate programos įgyvendinimui skirtą biudžetą?

- A. Biudžetas per didelis,
- B. Biudžetas per mažas,

- C. Biudžetas tinkamas,
- D. Neturiu nuomonės.

3.6. Kaip vertinate finansinius reikalavimus dalyviams?

- A. Reikalavimai per aukšti,
- B. Reikalavimai per žemi,
- C. Reikalavimai tinkami (nei per aukšti, nei per žemi),
- D. Neturiu nuomonės.

3.7. Kaip vertinate paramos skyrimą dalimis?

- A. Teigiamai,
- B. Neigiamai,
- C. Neturiu nuomonės.

3.8. Kaip vertinate laiką tarp paraiškų teikimo ir sutarčių pasirašymo?

- A. Laikas per trumpas,
- B. Laikas per ilgas,
- C. Tinkamas laikas,
- D. Neturiu nuomonės.

3.9. Kaip vertinate laiką tarp sutarčių pasirašymo ir projektų vykdymo pradžios?

- A. Laikas per trumpas,
- B. Laikas per ilgas,
- C. Tinkamas laikas,
- D. Neturiu nuomonės.

Kaip vertinate paraiškų formas ir jų pateikimo procedūras?

- A. Sudėtingos,
- B. Nesudėtingos,
- C. Neturiu nuomonės.

Ar Jus tenkina Europos kultūros programų centro veikla, teikiama informacija ir pagalba?

- A. Taip,
- B. Ne,
- C. Neturiu nuomonės.

Summary

The topic of the present Master thesis is „EU Programme „Culture 2000“ Implementation in Lithuania: Effectiveness Analysis“. The main object of the thesis is the effectiveness of the programme „Culture 2000“ implementation in Lithuania. Effectiveness in the present paper is understood as justification of anticipatory expectations or the level of implementation of the stated objectives. The main problem of the research is that the implementation of the programme in Lithuania was ineffective. The aim of the present thesis is to evaluate the effectiveness of the programme in Lithuania, find the main reasons for its‘ ineffectiveness and provide recommendations for raising the effectiveness of future EU culture funding programmes in Lithuania.

The goals of the thesis are to determine if the programme objectives were achieved, identify the main factors of ineffective programme implementation in Lithuania and provide suggestions how to increase the effectiveness of the „Culture 2000“ continuing programmes in Lithuania.

Hypothesis is defined as follows: EU programme „Culture 2000“ implementation in Lithuania was ineffective because of badly formulated objectives, inadequate means of implementation, lack of support from interest groups and government in Lithuania and poor economic conditions in the country.

The paper includes five parts. EU culture politics and history is described in the first part. The second part presents the programme „Culture 2000“ and its‘ means of implementation. The third part describes the background theory – the conditions for successful implementation of a policy by P. A. Sabatier and D. Mazmanian (goal clarity and consistency; adequacy of the means of implementation; role played by interest groups and state institutions; economic conditions in the country). Fourth part of the work analyses programme effectiveness according to the conditions described afore. Fifth part overviews the „Ecotec Research and Consulting Limited“ interim evaluation of the programme „Culture 2000“ made in 2005 and compares it to the present investigation.

The hypotheses is only partly justified, as the main conclusions of the analysis are as follows:

1. The implementation of the programme „Culture 2000“ in Lithuania is partly effective, because: part of the programme goals are considered to be actions or medium, thus their level of implementation was not measured; specific programme goals reduplicate the general ones instead of concretising them; the level of citizenry involvement in the programme could not be measured; of all the measured goals one was not implemented in Lithuania – attention giving to most socially disadvantaged groups;
2. The aforementioned goal was not reached because of inappropriate means of programme implementation (high financial requirements, small programme budget, inadequate timing), lack of support from local businesses, Lithuanian legislative and executive authorities, poor economic conditions in Lithuania in comparison to some other EU countries.

The thesis recommends taking actions both at EU and national level.

At EU level:

1. the objectives of „Culture 2000“ continuing programmes should be revised, so that specific goals would not reduplicate the general ones and the goals were separated from actions and medium;
2. the means of implementation of the programme should be adjusted: the time of application evaluation should be shortened and it should be allowed to begin projects later; transfer all the money for project implementation all at once before the start of the project; more financial support should be given to socially disadvantaged groups.

At the national level:

1. the system of state support for culture should be organised as follows:

culture support programmes administered by the LR Ministry of culture should be united with the Culture Support Foundation;

the webpages of the state agencies, providing support for culture, should present all the information in a clear and systematic way;

the transparency and objectivity of competitions should be raised. Support programmes of the Ministry of Culture and the Press, Radio and Television Support Foundation should be controlled by the National Audit Office of Lithuania. Reports by the agencies should be given to Seimas and published at their webpages and other means of public information. Culture support

programmes administered by municipalities should be controlled by municipality auditors. Their reports should be published at their webpages and other means of public information;

decision making time of national culture support funds should be shortened;

2. LR laws, regulating support and charity presentation, should be changed:

2.1. the procedures of giving the status of a support provider should be facilitated;

2.2. the number of activity accounts given to the State taxman should be decreased to one in a year.

If the presented recommendations were carried out the effectiveness of future EU culture support programmes would increase and the Lithuanian state support for culture system would improve. If the support and charity presentation procedures were facilitated, more representatives of private businesses willing to support both culture and other fields would appear.